

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Vliv ekonomické svobody na hospodářský růst

The Impact of Economic Freedom on Economic Growth

Student:

Bc. Petra Baránková

Vedoucí bakalářské práce:

doc. Ing. Zuzana Machová, Ph.D.

Ostrava 2015

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Petra Baránková**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **6202T027 Národní hospodářství**
Téma: **Vliv ekonomické svobody na hospodářský růst**
The Impact of Economic Freedom on Economic Growth

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Teorie ekonomické svobody a hospodářského růstu
3. Vymezení ekonomické svobody v empirické literatuře
4. Vliv ekonomické svobody na hospodářský růst ve vybraných zemích
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

BARRO, Robert J. and Xavier SALA-I-MARTIN. *Economic Growth*. Cambridge: MIT Press, 2004. ISBN 02-620-2553-1.

BERLIN, Isaiah. *Čtyři eseje o svobodě*. Praha: PROSTOR, 1999. ISBN 80-7260-004-4.

VERNER, Tomáš a Christiana KLIKOVÁ. Ekonomická svoboda a její vliv na vybrané charakteristiky zemí. *Acta academica karviniensia*. 2009, č. 2, s. 436-447. ISSN 1212-415X.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Zuzana Machová, Ph.D.**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 25.04.2015

doc. Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou práci na téma *Vliv ekonomické svobody na hospodářský růst*, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 24. dubna 2015

Petra Baránková

.....
Bc. Petra Baránková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce doc. Ing. Zuzaně Machové, Ph.D. za cenné připomínky, odborné rady, ochotu při konzultacích a pomoc při vypracování této práce.

Obsah

1	Úvod	5
2	Teorie ekonomické svobody a hospodářského růstu	7
2.1	Svoboda	7
2.1.1	Negativní a pozitivní svoboda	8
2.1.2	Náborové proudy	10
2.2	Ekonomická svoboda	11
2.2.1	Měření ekonomické svobody	12
2.2.2	Měření ekonomické svobody podle Fraser Institute	12
2.2.3	Měření ekonomické svobody podle Freedom House	16
2.2.4	Měření ekonomické svobody podle Heritage Foundation	18
2.3	Ekonomický růst	23
2.3.1	Měření ekonomického růstu	23
2.3.2	Zdroje ekonomického růstu	24
2.4	Teorie ekonomického růstu	25
2.4.1	Klasické modely růstu	26
2.4.2	Keynesiánské modely růstu	26
2.4.3	Neoklasická teorie růstu	27
2.4.4	Nová teorie růstu	28
2.5	Dílčí shrnutí	29
3	Vymezení ekonomické svobody v empirické literatuře	30
3.1	Dílčí shrnutí	39
4	Vliv ekonomické svobody na hospodářský růst ve vybraných zemích	40
4.1	Metodologie	40
4.2	Data	40
4.2.1	Teoretický rámec ekonometrického modelu a použitá data	42

4.3	Deskriptivní analýza.....	42
4.4	Korelační analýza.....	44
4.5	Ekonometrická analýza vlivu ekonomické svobody na hospodářský růst.....	45
4.5.1	Formulace ekonomických hypotéz	46
4.5.2	Formulace stochastického regresního modelu	46
4.5.3	Odhad parametrů modelu a statistická verifikace.....	48
4.5.4	Ekonometrická verifikace modelu	49
4.5.5	Ekonomická verifikace a interpretace výsledků	56
4.6	Dílčí shrnutí.....	57
5	Závěr.....	59
	Seznam použité literatury	62
	Seznam zkratk	66
	Seznam tabulek.....	67
	Seznam grafů	67
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
	Seznam příloh	

1 Úvod

Svoboda je řazena mezi základní společenské cíle hospodářské politiky. Pro společnost má tedy podstatný význam, jelikož patří k nejvýše ceněným hodnotám a je základem pro zvyšování životní úrovně. Čím vyšší je osobní a ekonomická svoboda v dané zemi, tím mají občané daného státu lepší podmínky pro život i podnikání. Lidé žijící v ekonomicky svobodných zemích mají základní právo spravovat a nakládat se svým vlastním majetkem, mohou pracovat, vyrábět a kdykoliv investovat, přičemž je tato svoboda státem chráněna a současně neomezována. V ekonomicky svobodných zemích vlády neomezují svobodu více, než je nezbytně nutné. Ekonomická svoboda by měla být nejlepší výchozí podmínkou pro cestu z chudoby k hospodářské prosperitě. Ne všechny země mají však k této skutečnosti stejný přístup a přikládají ji různou důležitost. V některých státech se o ekonomickou svobodu starají, v jiných částech světa však vlády ekonomiku příliš regulují.

Cílem této diplomové práce je potvrzení platnosti předpokladu o pozitivním vlivu ekonomické svobody na hospodářský růst.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol, přičemž první kapitolu tvoří úvod, který seznamuje s obsahem a cílem práce.

Druhá kapitola se věnuje vysvětlení teoretických pojmů. Práce je nejdříve zaměřena na teorii týkající se svobody, její následné rozdělení na negativní a pozitivní svobodu, nastínění názorových proudů a poté je definován pojem ekonomická svoboda včetně jejího měření. Následně je pozornost věnována teorii ekonomického růstu.

Následující kapitola se zabývá vymezením ekonomické svobody v empirické literatuře. V rámci této části jsou zmíněny tři organizace, které se zabývají měřením indexu ekonomické svobody ve světě a každoročně publikují své výsledky. Jedná se o Fraser Institute, Freedom House a Heritage Foundation, přičemž každá instituce má svou metodiku měření a také rozdílný vzorek hodnocených zemí. Dále jsou v této kapitole uvedeny různé studie, které se zabývají tematikou ekonomické svobody a jejím vlivem na hospodářský růst. Tyto empirické studie byly zveřejněny převážně v ekonomických či vědeckých publikacích.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na ekonometrickou analýzu s cílem potvrdit či vyvrátit hypotézu, zda existuje vztah mezi ekonomickou svobodou a hospodářským růstem. Pro zjištění daného výsledku je sestaven ekonometrický model aplikovaný na členské země OECD se zprůměrovanými daty za období 1995-2012. V rámci této

kapitoly je provedena deskriptivní analýza ukazatele ekonomického růstu a indexu ekonomické svobody. Součástí této analýzy je i komparativní analýza mezi členskými zeměmi OECD. Následně je použita korelační analýza pro zjištění vztahu mezi ekonomickou svobodou a hospodářským růstem. Poté je testován ekonometrický model v souvislosti s problémy spojenými s normalitou reziduí, heteroskedasticitou a zjištění multikolinearity.

Poslední kapitolu tvoří závěr, ve kterém jsou zhodnoceny výsledky provedené empirické analýzy.

2 Teorie ekonomické svobody a hospodářského růstu

Tato kapitola je zaměřena na teorii týkající se ekonomické svobody a hospodářského růstu. Následující podkapitoly jsou nejdříve zaměřeny na objasnění pojmu svoboda, její následné rozdělení na negativní a pozitivní svobodu, dále pak nastínění názorových proudů na svobodu a poté je přistoupeno konkrétně k ekonomické svobodě a její metodologii podle tří organizací zabývajících se výpočtem tohoto ukazatele.

V rámci další podkapitoly je pak dále věnována pozornost teorii ekonomického růstu a následné rozdělení na klasické, keynesiánské modely, neoklasickou a novou teorii růstu.

2.1 Svoboda

Svoboda je řazena mezi základní společenské cíle hospodářské politiky. Pro společnost má podstatný význam, jelikož patří k nejvýše ceněným hodnotám. Protože se však jedná o velmi široký pojem, existují různé ekonomické pohledy, definice a také odlišné názory na svobodu. Verner a Kliková (2009) označili svobodu za základní právo každého člověka spravovat svůj vlastní majetek a podle nich taktéž mohou jednotlivci ve svobodné společnosti svobodně konzumovat, pracovat, vyrábět a investovat vždy, kdy se jim zachce. Z tohoto důvodu je tato svoboda státem garantována. Heywood (2008) vnímá svobodu zase jako možnost myslet nebo jednat podle vlastního přání. Svoboda může být tedy formulována jako nepřítomnost překážek, která dovoluje realizovat přání. To by ovšem znamenalo, že individuální čin jednoho může omezit svobodu druhého, jelikož svoboda jednoho končí tam, kde svoboda druhého začíná. Osobní přání tak může být ve vzájemném konkurenčním vztahu k přání ostatních jedinců. Může nastat i taková situace, kdy se jednotlivá přání vylučují. To znamená, že individuální svoboda se odvíjí od mezilidských vztahů, a tudíž může být ohraničena chováním někoho jiného.

Absolutní svoboda je dle Klikové, Kotlána a kol. (2012) pro existenci jakékoliv společnosti velmi nebezpečná. Vzhledem k cíli individuální svobody je právě na společnosti, aby zajistila, že nikdo nemůže uskutečňovat své zájmy bez ohledu na omezování druhých. A zároveň aby nikdo neměl takovou moc, díky níž by vnucoval svou vůli druhým. Z toho vyplývá, že pokud mají být všichni členové společnosti stejně

svobodní, musí mít všichni stejná práva a musí být stejně chráněni před útlakem jiných, včetně státu.

V tomto směru rozlišuje Kliková, Kotlán a kol. (2012) svobodu formální a materiální. Pod pojmem formální svoboda si lze představit snahu o stejná práva pro všechny, která jsou zaručená rovností všech lidí, a ochrana před útlakem je ukotvena v zákonech a ve společenské funkci práva. Do jaké míry může jednotlivec této formy svobody využívat, závisí právě na rozsahu materiální svobody, která vyúsťuje do otázky moci (resp. do jednotlivých druhů moci, jako je například moc vlastnická, organizační, osobnosti, apod.).

2.1.1 Negativní a pozitivní svoboda

Odlišností ve výkladu pojmu svoboda si byl velice dobře vědom Berlin (1999). Ve své práci rozlišil dva typy svobody: negativní a pozitivní. Pro rozpoznání těchto typů používá otázky, které se zřetelně liší, ale odpovědi na ně se mohou překrývat.

Dle Berlina (1999, s. 218) tkví negativní význam v odpovědi na otázku „*Kde leží oblast, v níž subjekt – osoba nebo skupina osob – má nebo měl by mít možnost činit, co umí, nebo být, čím umí, bez zasahování ze strany ostatních?*“. Zatímco při zodpovězení otázky „*Co nebo kdo je zdrojem kontroly nebo zasahování, které může stanovit, aby někdo činil spíše to než ono, byl spíše tím než oním?*“ je získán význam pozitivní svobody.

Při hledání odpovědi na první otázku lze spatřit liberální chápání svobody jakožto volný prostor k jednání osoby bez vměšování druhých. V odpovědi na druhou otázku lze považovat nutnost hledání nějaké autority, ze které svoboda pochází a kdy současně tato autorita garantuje svobodu.

Nyní bude podrobněji nahlédnuto na obě pojetí svobody.

Negativní svoboda

Negativní svoboda, jinak řečeno „svoboda od“, tkví v tom, že každá osoba může jednat zcela podle své vůle, ostatní lidé jí nezasahují do života. Čím širší je oblast nezasahování, tím větší je její volnost. Rozšiřováním prostoru jednání dané osoby se však její svoboda nemůže zvětšovat do nekonečna, protože jsou stanoveny mantinely, které svobodu ohraničují. Z toho vyplývá, že to, co omezuje svobodu daného jedince, jsou druzí, kteří ji mohou omezovat, ať už cíleně nebo nepřímo. Lze konstatovat,

že jakýkoliv zásah je zásahem do svobody jednotlivce a naopak čím větší je prostor bez zásahu druhých, tím je jedinec svobodnější z hlediska negativního chápání. Berlin (1999) však současně dodává, že některé zásahy ze sociálních důvodů jsou nezbytné.

Tyto mantinely představují zákony, jejichž hlavním úkolem je chránit svobodu jiných lidí před jednáním daného jedince. To znamená, že svoboda tohoto jedince končí tam, kde začíná svoboda někoho jiného (Berlin, 1999).

V jaké podobě a jak přísné mají tyto zákony být, a současně jakým způsobem má autorita dohlížet na jejich dodržování, není jednoznačné. Na základě této skutečnosti Berlin (1999) ve svém díle popsal dvě strany rozdělující se na pesimisty a optimisty. Pesimisté jako Thomas Hobbes a další konzervativní myslitelé jsou zastánci toho, že by měl existovat silnější dohled nad individuálním jednáním, jelikož je člověk vnímán jako tvor agresivní a aby mohl žít ve společnosti, musí být krocen. Naproti tomu filozofové s optimistickým náhledem na lidskou přirozenost jako John Lock nebo Adam Smith zastávali názor, že pokud má být zachována společenská harmonie, nemusely by být kompetence autority nikterak veliké.

I přesto, že Berlin (1999) tvrdí, že díky svobodě je člověk člověkem, upozorňuje na skutečnost, že by svoboda neměla být absolutizována a to zejména ne ve chvílích, kdy mohou být důležitější jiné hodnoty. Současně zaujímá názor, že člověk je nesvobodný v situaci, kdy není schopen jednat podle své vůle.

Pozitivní svoboda

Pozitivní koncept svobody bývá označován jako „svoboda k“, jelikož vychází z přání jednotlivce být svým vlastním pánem a nebýt ničím otrokem. To znamená rozhodovat o sobě samotném, jednat za vlastním účelem a nikoli pod tlakem ze strany vnějších sil. Svoboda je zde vnímána jako schopnost jedince dosáhnout své individuality (Berlin, 1999). K tomu, aby tohoto přání člověk dosáhnul, je zapotřebí rozvíjet své schopnosti a dovednosti, rozšiřovat své vědomosti a dospívat k naplnění sebe sama. To vše vede ke zdůrazňování schopností lidí se rozvíjet a nakonec dospívat k seberealizaci (Heywood, 2008).

Tato definice se může jevit jako podobná s definicí negativní svobody, jelikož rozdíl mezi nevměšováním se druhých do záležitostí jedince a být svým vlastním pánem se nezdá být příliš velký. Berlin (1999) však tvrdí, že tím, jak se negativní i pozitivní koncepce svobody vyvíjela odlišně, tak v konečném důsledku se

obě pojetí dostala do vzájemného konfliktu. Při vyložení tvrzení být svým vlastním pánem do důsledku lze zjistit, že to nejsou jen externí faktory, které mohou omezovat individuální svobodu, ale i naše fyzické, mentální a také materiální dispozice. A právě k překonání těchto překážek potřebuje člověk vnější pomoc ve formě intervence či regulace ze strany nějaké autority. Lidé jsou svobodní pouze za podmínky, když jim společnost zaručí, že mohou plně a bez překážek rozvíjet své schopnosti a talent.

Pozitivní svoboda může vést k situaci, kdy někdo jiný rozhoduje o tom, jak se má jedinec chovat, a to i přes jeho případný odpor. Berlin (1999) se obával tohoto konceptu z důvodu jeho jednoduchého zneužití totalitními režimy.

2.1.2 Názorové proudy

Jak již bylo výše uvedeno, existují odlišné názory na to, co je svoboda. Heywood (2008) ve svém díle tyto názory stručně shrnul do následujících bodů.

Liberálové upřednostňují svobodu jako nejvyšší individualistickou hodnotu. Klasičtí a moderní liberálové však zauímají různá stanoviska. Klasičtí liberálové se staví na stranu negativní svobody z důvodu nepřítomnosti omezení či svobody volby. Svoboda je pro ně přirozeným právem a základním předpokladem skutečně lidské existence. Zatímco moderní liberálové šíří pozitivní svobody ve smyslu osobního rozvoje a zdokonalování jedince.

Konzervativci prosazovali umírněné pojetí svobody jako dobrovolného uznání povinností a odpovědnosti. Podle jejich názoru negativní svoboda ohrožuje vazby ve společnosti. Nová pravice však prosazuje negativní svobodu v ekonomických věcech a svobodnou volbu na trhu.

Socialisté chápali svobodu pozitivně. Vnímali ji jako osobní naplnění, kterého jedinec dosáhne svobodnou tvořivou prací. Sociální demokraté chápou svobodu jako realizaci potenciálu jednotlivce, tudíž se blíží modernímu liberalismu.

Anarchisté si vykládají pojem svoboda jako osobní autonomii, nikoliv jen stav, kdy je člověk „nechán na pokoji“. Svobodný jedinec se racionálně rozhoduje a racionálně jedná podle své vůle. Považují tedy svobodu za absolutní hodnotu, kterou nelze sladit s žádnou politickou autoritou.

Fašisté vnímají jakoukoliv formu individuální svobody jako nesmysl. Podle nich znamená skutečná svoboda bezpodmínečné podrobení se vůli vůdce a pohlcení jednotlivce národním společenstvím.

Ekologové chápou svobodu jako dosahování individuality, seberealizace cestou vtažení osobního já do vesmíru. Spatřují v tom vnitřní svobodu, tedy svobodu jako naplnění lidského údělu.

Náboženští fundamentalisté chápou svobodu jako kvalitu duchovní. Svoboda podle nich znamená podrobení se zjevené vůli boží, to znamená, že duchovní naplnění je spojováno s podřízením se náboženské autoritě.

2.2 Ekonomická svoboda

Dle Friedmana (1993) je ekonomická svoboda aspektem lidské svobody, která se zabývá materiální nezávislostí jednotlivce ve vztahu k státu a ostatním organizovaným skupinám. Ekonomická svoboda je nepostradatelným prostředkem k dosažení svobody politické. Lidé jsou ekonomicky svobodní, pokud mohou svobodně kontrolovat svou vlastní pracovní sílu a vlastnictví. Jednotlivci mají tedy ekonomickou svobodu, jestliže majetek získají bez použití síly, podvodu nebo odcizením a současně mohou tento majetek dále svobodně užívat, směnit či darovat. Také musí být tento majetek chráněn před nátlakem ostatních (Fraser Institute, 2015).

Ekonomická svoboda má za cíl vytvoření udržitelného pocitu svobody pro všechny, nikoliv absence vládních omezení a zásahů (právě někteří jedinci mohou tvrdit, že veškeré státní zásahy omezují ekonomickou svobodu). Má tedy posoudit vztahy mezi jednotlivcem a státem. Hlavní úlohou vlády je vytvoření a zavedení pevného rámce hospodářského a vlastnického práva, práva výroby, distribuce, spotřeby zboží a služeb. Nejvyšší forma ekonomické svobody by měla poskytnout absolutní právo na vlastnictví a plné uplatnění mobility pracovních sil, zboží a kapitálu. Za důležité prvky ekonomicky svobodné společnosti jsou považována: vynutitelnost ochrany vlastnických práv, nestranné soudnictví, ochrana veřejných statků, svobodná možnost zapojovat se do ekonomických transakcí uvnitř i vně hranic, nevměšování se vládní autority do soukromých ekonomických vztahů a také měnová autorita státu, která je potřebná k udržení zdravé měny (Hanke, Walters, 1997).

Ekonomická svoboda je nepochybně spojena s efektivitou celého tržního systému a významně souvisí s ekonomickou výkonností. V případě, že jsou na trzích z jakýchkoliv důvodů vytvořeny překážky, tak se tato skutečnost negativně projeví na efektivitě systému (Židek, 2006). Řada studií uvádí, že zvyšování úrovně ekonomické svobody má za následek celkový hospodářský růst.

Ekonomická svoboda se měří prostřednictvím indexů ekonomické svobody, které poskytují souhrnné zhodnocení kvality institucí a zásahů vlády do ekonomiky daného státu.

2.2.1 Měření ekonomické svobody

Hanke a Walters (1997) považují za hlavní přístupy k měření ekonomické svobody tři hlavní ukazatele, které vnímají za nejpříjemnější a akademickou obcí nejakceptovatelnější pro hledání spojitostí mezi ekonomickou svobodou a hospodářskou prosperitou. Jedná se o následující „indexy ekonomické svobody“:

- index ekonomické svobody, který je měřen institucí Fraser Institute;
- indikátory ekonomické svobody vytvořené institucí Freedom House;
- index ekonomické svobody naměřený institucí Heritage Foundation.

Každá z uvedených institucí, které měří ekonomickou svobodu, má odlišnou metodologii. Právě tyto tři indexy dávají teoretikům a hospodářským praktikům zřetelnou informaci o tom, jaké nástroje by se měly použít, aby se daná ekonomika dostala ze špatného postavení hospodářské nerozvinutosti. Jejich doporučením je zvýšit ekonomickou svobodu, což může znít jednoduše, ale z hlediska tvůrců této politiky se dá jen obtížně aplikovat na hospodářskou politiku daného státu (Uryč-Gazda, 2001).

Měření ekonomické svobody však představuje nelehký úkol z důvodu různorodosti a vzrůstajícímu se počtu zemí zahrnutých do indexu. Vzhledem k tomu je také čím dál tím více obtížnější nalézt stálé a spolehlivé údaje.

2.2.2 Měření ekonomické svobody podle Fraser Institute

Index ekonomické svobody Fraserova Institutu udává, do jaké míry podporují politiky a instituce zemí ekonomickou svobodu. Tato organizace působí od roku 1970, přičemž prvotní ideologický impuls k sestavení indexu a jeho následnému pravidelnému počítání dali tři nositelé Nobelovy ceny za ekonomii: Milton Friedman, Douglas C. North a Gary Becker. Následně byla vytvořena ekonomy Fraserova Institutu skupina institucí Economic Freedom Network (EFN), která dnes obsahuje více než 80 nezávislých institucí z celého světa. Jejich hlavním cílem je podílení se na dalším zkvalitňování a prohlubování indexu ekonomické svobody (Uryč-Gazda, 2001). Základními stavebními kameny jsou možnost individuální volby, dobrovolná směna, svoboda soutěže a ochrana soukromého majetku.

Sestrojení toho indexu je založeno na třech důležitých metodologických principech:

1. objektivní složky hodnocení jsou preferovány před těmi, které zahrnují průzkumy mínění nebo hodnotové soudy;
2. Fraser Institute čerpá data především z externích zdrojů jako je například Světová banka, Mezinárodní měnový fond a Světové ekonomické fórum, které zajišťují data pro velký soubor zemí;
3. data, která jsou získávána uvnitř daného státu, jsou použita jen výjimečně, a to jen v případě, pokud nejsou potřebná data dostupná z mezinárodních zdrojů.

Pro sestavení indexu je využito 42 proměnných, jež jsou rozděleny do pěti oblastí, které se bodují ve škále od jedné do deseti. Čím vyšší je hodnota ukazatele, tím lepší je hodnocení. Hodnoty jsou získány prostým průměrem dílčích hodnot. Konstrukce jednotlivých ukazatelů je založena hlavně na vyhodnocování běžně zveřejňovaných statistických údajů a zhruba z jedné třetiny je doplněna o expertní odhady.

Mezi výše zmíněných pět oblastí se řadí velikost vládního sektoru, právní řád a ochrana soukromého vlastnictví, přístup ke zdravým penězům, svoboda zahraničního obchodu a regulace na dílčích trzích (CES VŠEM, 2013).

Velikost vládního sektoru

Tato oblast udává, do jaké míry země spoléhají na politický proces při rozhodování o efektivní alokaci zdrojů, zboží a služeb. Tento okruh je složen z následujících proměnných:

- výdaje na spotřebu vlády (v % celkové spotřeby),
- transfery a dotace (v % HDP),
- státní podniky a investice,
- nejvyšší mezní daňová sazba (CES VŠEM, 2013).

Tyto komponenty ukazují, jak velký důraz je v dané zemi dáván na osobní volbu a svobodné trhy oproti vládním rozhodnutím a státnímu rozpočtu.

První dvě proměnné ukazují velikost vlády. Jestliže dochází ke zvyšování vládních výdajů v poměru k utrácení jednotlivců, domácností a podniků, dochází ke snižování ekonomické svobody z důvodu nahrazení osobní volby vládním

rozhodnutím. To platí i v případě, kdy vláda rozhodne o zvýšení daní, což má za následek snížení možností volby jedinců, jak naložit se svými příjmy, protože jsou tyto příjmy sníženy.

Proměnná státní podniky a investice udává, do jaké míry využívá země při alokaci zdrojů soukromé podniky a investice před těmi státními. Pro státní podniky platí odlišné podmínky v porovnání s podniky soukromými, jelikož jejich příjmy nejsou závislé na spotřebě a nemají konkurenci. Nejsou tedy závislé na spotřebitelích ani investorech. Z tohoto důvodu je ekonomická svoboda snížena díky státním organizacím, které produkují vyšší podíl na celkové produkci.

V této oblasti získávají vyšší hodnocení, a tím pádem mají i vyšší ekonomickou svobodu země, které mají nízkou úroveň vládních výdajů na celkové spotřebě, malý počet státních podniků a nižší mezní daňovou sazbu (Gwartney, Lawson a Hall, 2014).

Právní řád a ochrana soukromého vlastnictví

Tato oblast je hlavním prvkem svobody každé společnosti, jelikož zabezpečení vlastnických práv a účinný právní systém jsou základem pro efektivní fungování trhů a ekonomickou svobodu. Země dosahující nízkého výsledku v této oblasti nemůžou již dosáhnout dobrého celkového výsledku.

Do tohoto okruhu se řadí následující proměnné:

- nezávislost a nestrannost soudů;
- ochrana duševního vlastnictví;
- vojenské zásahy do právního řádu a politického procesu;
- integrita právního systému;
- spolehlivost policie;
- vynutitelnost smluv;
- regulace prodeje nemovitého majetku (Gwartney, Lawson and Hall, 2014).

Přístup ke zdravým penězům

Při vysokém tempu růstu peněžní zásoby dochází k inflaci, která narušuje hodnotu majetku. Jestliže vláda své výdaje financuje v podobě vytváření nových peněz, tak porušuje ekonomickou svobodu občanů. Z tohoto důvodu by si každá země měla klást za cíl nízkou a stabilní míru inflace. Současně musí umožňovat svým občanům

užívání mezinárodních měn. Jestliže země dodržují tyto dvě hlavní zásady, budou dosahovat vysokého ohodnocení. Patří zde:

- růst peněžní zásoby;
- variabilita inflace;
- současná míra inflace;
- možnost vlastnictví devizových účtů v domácích a zahraničních bankách (CES VŠEM, 2013).

Svoboda zahraničního obchodu

Svoboda zahraničního obchodu významně přispívá k vysoké úrovni země. Jedná se o velmi důležitou složku ekonomické svobody, jelikož v současné době mnoho výrobků a služeb pochází ze zahraničí. Gwartney, Lawson a Hall (2014) definují takovýto obchod jako sumu aktivit mezi obchodními partnery na základě zisku z prováděného obchodu. V této oblasti se hodnotí:

- daně z mezinárodního obchodu;
- regulační překážky obchodu;
- skutečná velikost obchodu oproti očekávané;
- rozdíl mezi oficiálním měnovým kurzem a kurzem na černém trhu;
- omezení mezinárodního kapitálového trhu.

Země přijímají v rámci své obchodní politiky různá opatření ve formě omezení, jako jsou například cla a kvóty. Díky tomu dochází k poklesu mezinárodního obchodu a snížení směnitelnosti měn. Z toho vyplývá, že pokud chce země získat dobré hodnocení, měla by mít nízká cla, žádné zbytečné překážky zahraničního obchodu, měla by disponovat volně směnitelnou měnou a efektivní celní správou.

Regulace na dílčích trzích

Právní předpisy, které omezují volný vstup na trh a současně omezují možnost zapojit se do dobrovolné soutěže, snižují ekonomickou svobodu. Tato oblast se zaměřuje na regulační omezení na následujících dílčích trzích:

- regulace úvěrového trhu, kde se hodnotí vlastnictví bank, kontrola úrokové sazby, soukromý sektor atd.;

- regulace trhu práce, ve kterém se posuzuje minimální mzda, najímací a propouštěcí předpisy, odvody, povinné náklady při propuštění pracovníka, centralizovaná kolektivní vyjednávání a jiné;
- regulace podnikání, v němž se hodnotí náklady byrokracie, zahájení podnikání, omezení licencí, náklady na dodržování daňových předpisů, správní poplatky a další (CES VŠEM, 2013).

2.2.3 Měření ekonomické svobody podle Freedom House

Freedom House představuje neziskovou organizaci, jejímž cílem je posilování celosvětové demokracie, politické svobody a lidských práv. Hlavní důraz klade na rozšíření ekonomických a politických svobod. Podle této organizace je možné dosáhnout svobody pouze v právním státě, v politicky demokratickém prostředí, kde je vláda odpovědná svým občanům, existuje zde svoboda projevu a práva žen a menšin jsou zaručena. Byla založena roku 1941 Wendellem Willkie a Eleanor Rooseveltovou. Tato organizace je z větší části financována federální vládou USA (Freedom House, 2015).

Metodologie poskytuje každoroční ocenění stavu celosvětové svobody na základě zkušeností jednotlivců v daných zemích. Vycházejí tedy z položených otázek. Průzkum měří svobodu jako možnost spontánního jednání v různých oblastech mimo kontrolu vlády a dalších centrálních autorit s potenciálem dominujícího postavení podle dvou klíčových kategorií:

1. politická práva – díky nim mají občané daného státu možnost svobodně se účastnit politického procesu, ucházet se o veřejné funkce, vstupovat do politických stran a organizací, volit si zástupce, kteří mají vliv na veřejnou politiku a nesou odpovědnost vůči svým voličům;
2. občanské svobody – uznávají svobodu vyznání a vyjadřování, práva shromažďovací a sdružovací, právní řád a osobní autonomii bez státních zásahů (CES VŠEM, 2013).

Základní pojetí politických práv a občanských svobod vychází z Všeobecné deklarace lidských práv. Průzkum nehodnotí výkony vlád jako takové, ale spíše se zaměřuje na práva a svobody občanů v reálném životě. Osobní svoboda může být ovlivněna státními aktéry, jako je vláda, ale také nestátními aktéry, jako jsou například povstalci či jiné ozbrojené síly. Přestože Freedom House bere v úvahu přítomnost

zákonných práv, větší důraz klade na skutečnost, zda jsou tato práva realizována i v praxi.

V poslední vydané zprávě této instituce s názvem Freedom in the World 2015 je hodnoceno 195 zemí a 15 území. Jsou zde publikovány výsledky za rok 2014. Metodika se vztahuje na všechny země a území bez ohledu na svou geografickou polohu, etnický původ, náboženské vyznání nebo úroveň hospodářského rozvoje. Hodnocení se skládá ze seznamu deseti otázek z oblasti politických práv a patnácti otázek z občanských svobod. Za každou otázku je uděleno 0-4 bodů, přičemž skóre 0 představuje nejnižší stupeň svobody a 4 body naopak představují nejvyšší stupeň svobody.

Otázky týkající se politických práv jsou seskupeny do 3 podkategorií:

- volební proces – 3 otázky,
- politický pluralismus – 4 otázky,
- fungování vlády – 3 otázky.

V této sekci se nachází ještě dvě další možné otázky volného posouzení:

1. U tradičních monarchií bez žádné politické strany či volebního procesu se průzkum zabývá otázkou, zda je tento systém schopný zajistit skutečné a smysluplné konzultace ve věcech politického dění v dané zemi s obyčejnými lidmi. Zda podporuje veřejnou diskuzi o politických rozhodnutích a zda je v zemi možnost petičního práva.
2. Zda vláda nebo okupační nadvláda záměrně mění etnické složení dané země za účelem zničení původní kultury a přesunutí politické rovnováhy ve prospěch jiné skupiny.

Tyto dvě doplňující otázky jsou hodnoceny ve škále 1-4, přičemž kladné odpovědi u první otázky podporují pozitivní hodnocení, to znamená, že jsou připočteny, zatímco hodnocení u druhé otázky snižuje celkový výsledek.

Občanské svobody jsou rozčleněny do 4 podkategorií:

- svoboda projevu a vyznání – 4 otázky,
- asociační a organizační práva – 3 otázky,
- právní stát – 4 otázky,
- osobní autonomie a individuální práva – 4 otázky (Freedom House, 2015).

Zjištěné výsledky jsou posléze hodnoceny týmem složeným z odborníků a vědců. Pro výsledky naměřené v roce 2014 byl sestaven tým z 60 analytiků a téměř 30 akademických poradců. Pro sestavení daného průzkumu byla použita pestrá škála zdrojů, mezi které se řadí zahraniční i domácí zprávy, akademické analýzy, výzkumy

nevládních organizací, atd. Autoři kladou důraz na objektivní a nestranné soudy. Hodnoty politických práv i občanských svobod jsou na škále 1-7, přičemž země s největší mírou svobod jsou označeny 1 a nejméně svobodné státy mají hodnotu 7. Jejich průměrem je pak určena celková svoboda, Země je posléze označena jako:

- svobodná - průměrné hodnocení 1-2,5;
- částečně svobodná - průměrné hodnocení 3,0-5,0;
- nesvobodná - 5,0-7,0 (Puddington, 2015).

2.2.4 Měření ekonomické svobody podle Heritage Foundation

Heritage Foundation ve spolupráci s Wall Street Journal sestavují index ekonomické svobody, který je každoročně publikován od roku 1995. Tato organizace má za ekonomicky svobodnou tu společnost, kde každý jedinec je svým vlastním pánem, který má možnost rozhodovat se sám za sebe, a jeho úspěch či neúspěch závisí na jeho schopnostech a dovednostech. Uznává tři principy, mezi něž se řadí svobodné postavení jednotlivce, zákaz diskriminace a otevřená hospodářská soutěž. Instituce působící v ekonomicky svobodné zemi nediskriminují jednotlivce na základě jejich pohlaví, rasy, původu, náboženského vyznání či společenských vztahů. Vládní rozhodnutí jsou transparentní a podporují konkurenceschopnost. Prostřednictvím tohoto indexu se organizace snaží zhodnotit vztah mezi jedincem a státem (Heritage Foundation. 2015a).

Ekonomická svoboda je posuzována ve 186 zemí, ze kterých bylo 178 bodově ohodnoceno podle deseti dílčích svobod od vlastnických práv k podnikání v intervalu 0 až 100, přičemž 100 představuje maximální svobodu. Výsledný index je pak neváženým průměrem hodnocení dílčích svobod (CES VŠEM, 2013). Jednotlivé svobody jsou seřazeny do čtyř širších kategorií:

- právní stát – svoboda vlastnictví, korupce;
- působení vlády – fiskální svoboda, vládní výdaje;
- účinnost právních předpisů – svoboda podnikání, svoboda na trhu práce, měnová svoboda;
- otevřenost trhů – svoboda obchodování, investiční svoboda a finanční svoboda.

K sestavení tohoto indexu se využívají data, která se získávají od různých mezinárodních organizací, ať už vládních či nevládních, například Světová banka či Transparency International (Heritage Foundation, 2015a).

Na základě celkového hodnocení jsou země rozdělené následovně:

- svobodné - nad 80 bodů;
- téměř svobodné - 70-80 bodů;
- mírně svobodné - 60-70 bodů;
- nesvobodné - 50-60 bodů a
- utlačované - pod 50 bodů (CES VŠEM, 2013).

Svoboda vlastnictví

Hlavní motivační sílu v ekonomice představuje schopnost hromadit majetek. Jestliže centrální autorita upírá toto právo, stimul k ekonomické aktivitě se snižuje (Uryč-Gazda, 2001). Posuzuje se tedy schopnost jednotlivců akumulovat soukromé vlastnictví, přičemž je toto vlastnictví zajištěno jasnými zákony, které jsou plně vymahatelné státem. Svoboda vlastnictví značí, do jaké míry zákony dané země chrání soukromé vlastnictví a současně do jaké míry daná vláda tyto zákony prosazuje. Posuzuje také pravděpodobnost, že bude soukromý majetek vyvlastněn a analyzuje nezávislost soudnictví, existenci korupce v soudnictví a schopnost jedinců a podniků na vymáhání smluv. Podle tvůrců indexu je nezbytnou podmínkou pro dlouhodobý hospodářský růst účinný, svobodný a průhledný soudní systém.

Čím vyšší je právní ochrana soukromého majetku v dané zemi, tím vyššího skóre země dosáhne. Naopak čím vyšší šance na vyvlastnění majetku, tím nižší celkový výsledek může země očekávat (Heritage Foundation, 2015b).

Korupce

Korupce narušuje hospodářskou svobodu zavedením nejistoty do ekonomických vztahů (Heritage Foundation, 2015c). Hledisko kontroly korupce je hodnoceno podle tradičního ukazatele organizace Transparency International, která měří korupci prostřednictvím indexu vnímání korupce - CPI (CES VŠEM, 2013).

CPI je založeno na desetibodové stupnici, v níž skóre 10 znamená velmi nízkou korupci a hodnocení 0 označuje velmi zkorumpovanou vládu. Čím vyšší je míra

korupce, tím nižší je míra celkové ekonomické svobody a naopak (Heritage Foundation, 2015c).

Fiskální svoboda

Tato oblast je vymezena daňovými sazbami (kvótami) a podílem vládních příjmů z daní na HDP (přibližujících daňovou zátěž). To znamená, že tato složka se skládá ze tří kvantitativních faktorů:

- horní mezní sazba daně z příjmů fyzických osob;
- horní mezní sazba daně z příjmu právnických osob;
- celkové daňové zatížení jako procento HDP.

Čím větší je v dané zemi daňové zatížení, tím je ekonomická svoboda menší (Heritage Foundation, 2015d).

Vládní výdaje

Tento okruh hodnotí podíl celkových vládních výdajů na HDP (v %). Státní výdaje zahrnují veškeré veřejné výdaje na úrovni státní správy. Nadměrné vládní výdaje jsou obrovským břemenem při snaze o dosažení vysoké míry ekonomické svobody. Některé výdaje však mohou být považovány za nezbytné, např. investice do infrastruktury, financování výzkumu. Nadbytečné vládní výdaje zvyšují riziko vytěsnění soukromé spotřeby a investic, což má za následek neefektivnost, byrokracii a nižší produktivitu. Vládní výdaje ovlivňují jak ekonomickou svobodu, tak i ekonomický růst (Heritage Foundation, 2015e).

Svoboda podnikání

Tato část je charakterizována jako právo jednotlivce na zahájení, provádění a ukončení podnikání bez zásahů státu. Jsou zde hodnoceny administrativní obtížnosti a finanční nákladnosti zahájení, provádění a ukončení podnikání. Jedná se zejména o čas potřebný k zahájení podnikání, s tím související procedury, náklady, minimální potřebný kapitál, doba na získání povolení včetně nákladů na jeho získání, čas potřebný k ukončení podnikání včetně nákladů, atd.

Nejčastější překážkou pro volný průběh podnikatelské činnosti jsou právě nadbytečné a zatěžující právní předpisy vytvářené vládou, které svou časovou zátěží

a náročností často odradí jedince od svého záměru začít podnikat. Tyto předpisy mají pak za následek zvýšení výrobních nákladů. Navíc pokud jsou často měněny, mohou vyvolat nestabilní a nepředvídatelné podnikatelské prostředí (Heritage Foundation, 2015f).

Svoboda na trhu práce

Tuto svobodu charakterizuje regulace a náklady spojené s přijímáním, propouštěním zaměstnanců a ostatní vládní omezení, jako je minimální mzda, zdravotní a bezpečnostní omezení, povinná finanční kompenzace, zákonem stanovená výpovědní lhůta, apod. (CES VŠEM, 2013).

Tvůrci tohoto indexu doporučují co nejmenší zásahy státu, jelikož zastávají názor, že samotným působením trhu je dosaženo ideálního stavu. Čím nižší je míra nezaměstnanosti, tím vyšší stupeň svobody je na trhu práce (Heritage Foundation, 2015g).

Měnová svoboda

Tato oblast je stanovena váženou průměrnou mírou inflace za poslední tři roky, která je upravena o význam cenových regulací (cenových kontrol), jež jsou chápány jako projevy míry závislosti či nezávislosti centrálních bank.

Cenová stabilita bez mikroekonomických zásahů je ideální stav pro volný trh. Monetární svoboda se projevuje v podobě stabilní měny a trhem určené ceny. Ideální cena je tedy dána nabídkou a poptávkou, přičemž do její tvorby není nijak zasahováno státem. Lidé potřebují stabilní a spolehlivou měnu jako prostředek směny, uchovatele hodnoty a zúčtovací jednotky (Heritage Foundation, 2015h).

Svoboda obchodování

V rámci svobody obchodu je zjišťováno, do jaké míry zabraňují vládní zásahy mezinárodnímu obchodu. Tyto překážky mají přímý dopad na schopnost jednotlivců sledovat své ekonomické cíle. Právě existence takovýchto omezení svazuje ekonomickou svobodu.

Tento typ svobody se skládá z míry absence celních a netarifních překážek, které ovlivňují dovoz a vývoz zboží a služeb. Hodnocení je založeno na dvou kritériích:

- průměrná celní sazba;
- necelní překážky (Heritage Foundation, 2015i).

Netarifní bariéry jsou popsány jako restrikce množství; cenová kontrola; investiční, regulační a celní zátěž a přímé zasahování státu (CES VŠEM, 2013).

Investiční svoboda

V ekonomicky svobodné zemi by neměla existovat žádná omezení týkající se toku investičního kapitálu. Jednotlivci i firmy by měli mít možnost přesunout bez omezení své zdroje kapitálu, ať už uvnitř dané země či do zahraničí. V praxi má však většina zemí různá omezení, co se týče investic. Jedná se o různá pravidla pro domácí a zahraniční investice; omezení přístupu k zahraničním měnám; omezení plateb, převodů a kapitálových transakcí, pracovní předpisy; korupce; byrokracie; slabá infrastruktura; politické a bezpečnostní podmínky. Omezení pohybu kapitálu narušuje efektivní alokaci zdrojů a snižují produktivitu. Větší investiční omezení země snižuje úroveň podnikatelské činnosti (Heritage Foundation, 2015j).

Zde je hodnocena míra omezení pro příliv zahraničního kapitálu a další charakteristiky investičního klimatu. Speciální pozornost je věnována srovnatelnosti podmínek pro domácí a zahraniční investory, právní ochraně a byrokratickým procedurám včetně ochrany investorů, pobídek a míry restrikcí při investování (CES VŠEM, 2013).

Finanční svoboda

Finanční svoboda měří otevřenost a rozvinutost finančního a bankovního systému, přiměřenost bankovního dohledu a případná omezení spektra nabízených produktů finančními institucemi. V ideálním finančním a bankovním prostředí zasahuje vláda minimálně a nesnaží se regulovat příslušné instituce. Měla by pouze zajistit poctivost a transparentnost na finančních trzích. Státní vlastnictví finančních institucí snižuje konkurenci a celkově negativně působí na úroveň nabízených služeb. Banky by měly svobodně poskytovat úvěry, přijímat vklady a provádět operace na finančním trhu v domácích i zahraničních měnách. Pro domácí finanční a bankovní instituce by měly platit stejné podmínky jako v zahraničí.

Základem měření je vyjádření míry zásahů vlády do fungování těchto institucí na škále od bezvýznamného vlivu, to znamená nejlepší hodnocení, až po represivní vliv,

při kterém je fungování soukromých finančních institucí zakázáno (Heritage Foundation, 2015k).

2.3 Ekonomický růst

Jelikož je téma této diplomové práce zaměřeno na ekonomickou svobodu a její vliv na hospodářský růst, je potřeba se tímto tématem také zabývat. V následujících podkapitolách bude objasněn pojem ekonomický růst, způsob jeho měření, zdroje růstu a v poslední části této kapitoly budou uvedeny hlavní teorie ekonomického růstu.

Stabilní ekonomický růst je jedním ze základních cílů hospodářské politiky. Ekonomický růst lze definovat jako zvyšování produkce země a schopnost této země vyrábět (Holman, 2002). Podle Barra a Sala-i-Martína (2004) je hospodářský růst pravděpodobně nejdůležitější faktor, jelikož ovlivňuje bohatství a příjmy jednotlivců. Chápání hospodářského růstu je základem pro porozumění, jak zvýšit životní standard jedinců po celém světě a tím pádem jak snížit světovou chudobu.

V případě ekonomického růstu může nastat zvýšení krátkodobé, které bude následovat pokles produktu, což znamená růst skutečného produktu spojený s cyklickým kolísáním. V opačném případě může jít o dlouhodobý trend vyznačující se plynulým růstem produkčních možností ekonomiky, tedy růst potenciálního produktu (Helísek, 2002).

Teorie růstu se tedy zabývá dlouhodobým vývojem potenciálního produktu. Zkoumá zdroje růstu dlouhodobě podmiňující vývoj potenciálního produktu, nikoliv krátkodobé výkyvy skutečného produktu (Helísek, 2002). Hospodářská politika má tedy za cíl povzbuzení celkové produkce v ekonomice.

2.3.1 Měření ekonomického růstu

Nejčastěji používaným agregátem k měření produkce (zejména v evropských zemích) je hrubý domácí produkt (HDP), který lze definovat jako veškerou finální produkci vyrobenou v dané zemi výrobními faktory umístěnými v této zemi, bez ohledu na to, kdo tyto výrobní faktory vlastní, za sledované časové období.

Hrubý národní produkt (HNP) naopak zahrnuje veškerou finální produkci vyrobenou kdekoli na světě výrobními faktory, které však vlastní obyvatelé daného státu, za sledované časové období (Kliková, Kotlán a kol., 2012).

Z důvodu obtížnosti při získávání přesných hodnot potenciálu ekonomiky je při měření ekonomického růstu tato veličina nahrazena hodnotami reálného produktu očištěnými od cyklických výkyvů. Ekonomický růst je vypočítán jako rozdíl produktu ve sledovaném období (Y_t) a produktu v předchozím období (Y_{t-1}):

$$\text{ekonomický růst} = Y_t - Y_{t-1}. \quad (2.1)$$

Přehlednější je však tempo ekonomického růstu (tempo růstu reálného produktu):

$$\text{tempo ekonomického růstu} = \frac{Y_t - Y_{t-1}}{Y_{t-1}} \cdot 100. \quad (2.2)$$

Jestliže je výsledek záporný, jedná se o negativní ekonomický růst. Pokud se rovná nule, v dané zemi došlo k nulovému růstu ekonomiky (Helísek, 2002).

2.3.2 Zdroje ekonomického růstu

Zdroje, které umožňují růst potenciálního produktu, lze rozdělit na zdroje lidské (práce), přírodní (půda) a kapitálové (Helísek, 2002).

Práce

Práce, jinak řečeno lidské zdroje, představuje množství pracovních sil v ekonomice a její kvalifikace neboli lidský kapitál, pod kterým si lze představit vzdělání, pracovní zkušenosti, zručnost, atd. (Helísek 2002).

Každá společnost má k dispozici určitý potenciál pracovních sil. Na faktor práce působí demografické změny, například věková struktura obyvatelstva, postavení žen ve společnosti, délka školní docházky a příprava na zaměstnání, atd. (Varadzin, 2004).

Půda

Příroda a její bohatství podporuje ekonomický růst. Pod přírodními zdroji si lze představit množství půdy a nerostného bohatství, včetně kvality těchto zdrojů (Helísek, 2002).

Lidé vytvářejí statky právě na základě využití přírodních zdrojů, které lze rozdělit na obnovitelné a neobnovitelné. V případě obnovitelných zdrojů se jedná o využívání přírodního materiálu, který je na zemi neustále reprodukován, nebo o zdroje energie, které poskytuje např. sluneční záření či vodní toky. Neobnovitelné zdroje, jak

již z názvu vyplývá, jsou takové, které společnost získá svou činností, a jejich přetvořením je znehodnotí do takové míry, že je již nemůže použít v dalším období jako zdroj produkce statků (Varadzin, 2004). Ekologové se snaží o prosazení trvale udržitelného růstu. Právě díky této politice by nemělo docházet k vyčerpávání zdrojů.

Kapitál

Kapitálové zdroje jsou v podobě kapitálových statků, jejichž zásoba je rozšiřována a obnovována statky investičními. Patří zde stroje a zařízení, budovy a stavby, včetně jejich technické úrovně, pod čímž si lze představit výkonnost, energetickou náročnost, přesnost, apod. (Helísek 2002).

Obecněji lze tyto zdroje rozlišit do dvou skupin na kvantitativní zdroje růstu, jež bývají označovány jako extenzivní ekonomický růst, a kvalitativní zdroje růstu, jinak řečeno intenzivní ekonomický růst (Helísek, 2002).

Extenzivní ekonomický růst lze definovat jako růst reálného hrubého domácího produktu (HDP) díky postupnému rostoucímu zapojování výrobních faktorů, mezi které se řadí lidský kapitál, fyzický kapitál a půda.

Druhým typem je označován ekonomický růst intenzivní, pod nímž si lze představit růst reálného HDP z důvodu růstu produktivity lidského kapitálu, fyzického kapitálu či půdy při neměnném množství těchto výrobních faktorů (Jurečka a kol., 2010).

V realitě dochází ke kombinaci obou typů ekonomického růstu. Mezi vyspělými a rozvojovými ekonomikami lze pozorovat rozdíly. Rozvojové země se snaží o rozsáhlejší využívání přírodních zdrojů, zatímco ve vyspělých zemích se ekonomický růst často stimuluje za pomoci provedené technologické změny (Holman, 2002).

2.4 Teorie ekonomického růstu

Tyto teorie analyzují růst HDP z dlouhodobého pohledu. Zkoumají, co ovlivňuje vývoj kapacitvornosti ekonomiky, tedy potenciál. Potenciální růst je však teoretickou konstrukcí, proto nejjednodušším způsobem jeho zjištění (jak už bylo výše zmíněno) je vypočítat jej jako geometrický průměr temp růstu HDP za pokud možno co nejdelší časové období (Kliková, Kotlán a kol., 2012).

Již v 18. století se začaly objevovat první teorie růstu, kdy hledali klasikové Adam Smith a David Ricardo faktory ovlivňující bohatství. Za hlavní zdroj ekonomického růstu považovali pracovní sílu a její produktivitu. V polovině 20. století vznikla keynesiánská teorie růstu. Současně v tomto období přišli neoklasikové v čele se Solowem a Swanem s novým pohledem na teorii růstu. Další je Nová teorie růstu, která v rámci modelu vysvětluje technologický pokrok a zahrnuje lidský kapitál (Kotlán, 2001).

2.4.1 Klasické modely růstu

V modelu T. R. Malthuse se pracuje se stagnujícím množstvím a kvalitou půdy, který nebere v úvahu růst množství kapitálu ani technologický pokrok. Jediným zdrojem ekonomického růstu je v tomto modelu růst obyvatelstva, tedy množství pracovních vstupů, což je však spojeno s klesajícím mezním produktem práce. Dochází k tomu, že tempo růstu produkce se postupně snižuje až do okamžiku, kdy se dostane pod tempo růstu obyvatelstva. Z tohoto důvodu klesá produkt na jednoho obyvatele a reálná mzda až na úroveň životního minima, kde se růst obyvatelstva a produktu zastaví. Jediné možné řešení ke zvýšení produktu na jednoho obyvatele a reálné mzdy je v takovýchto podmínkách dosaženo pouze v případě zvýšené úmrtnosti či naopak snížením porodnosti.

D. Ricardo měl obdobný přístup, avšak připouští přínos technologického pokroku a tím i východisko ze stacionárního stavu, a hlavně předpokládá přínos mezinárodního obchodu na růst produktu realizací komparativních výhod (Helísek, 2002).

2.4.2 Keynesiánské modely růstu

Dle Varadzina (2004) tyto modely zásadně změnily dosavadní pojetí ekonomie. Jednalo se o aktivní roli peněz, pojetí úspor a o princip efektivní poptávky. Teorie zkoumají podmínky tzv. rovnovážného růstu jako růstu při plné zaměstnanosti, zásoby kapitálu a při tzv. plné zaměstnanosti pracovní síly a okolnosti narušující tento růst (Helísek, 2002).

Prvním modelem moderní teorie růstu je Harrodův model z roku 1939. Harrod ve svém modelu zavedl zaručené tempo růstu G_w , které vychází z předpokladu, že část důchodu představují úspory; úspory se rovnají investicím a z hypotézy podmíněnosti

investic změnou důchodu. Pro dosažení výsledku zaručeného tempa růstu je potřeba využít následující rovnice:

$$G_w = \frac{\Delta Y}{Y} = \frac{s}{\alpha} = \frac{s}{k}, \quad (2.3)$$

kde Y je velikost důchodu, s je mezní sklon k úsporám, α je akcelátor neboli kapitálová náročnost výroby (k).

Současně model definuje přirozené tempo růstu G_n , kdy přirozené tempo růstu se rovná součtu tempa růstu přírůstku obyvatelstva hledající práci (n) a tempa růstu technického pokroku spořicího práci (g). Rovnovážný ekonomický růst je zaručen, jestliže předpokládáme rovnováhu zaručeného a přirozeného tempa růstu:

$$G_w = G_n = \frac{s}{k} = n + g \rightarrow s = k(n + g). \quad (2.4)$$

Ekonomika dosahuje dlouhodobého rovnovážného růstu za předpokladu, že se skutečné tempo růstu v každém období rovná zaručenému tempu růstu a současně přirozenému tempu růstu. Pokud na 1 jednotku produkce bude potřeba 1 jednotka kapitálu, bude míra úspor určovat skutečné tempo růstu. Ekonomika bude dosahovat dlouhodobě udržitelného růstu pouze v případě, jestliže se míra úspor bude rovnat skutečnému tempu růstu produktu. Model pokládá za nutné udržovat určitou míru investic z důvodu možné nerovnováhy, která se projevuje nezaměstnaností nebo inflací. Hlavním nedostatkem modelu je nedefinování mechanismu, pomocí něhož by docházelo k nastolení rovnováhy (Kotlán, 2001).

2.4.3 Neoklasická teorie růstu

Představy neoklasiků o ekonomickém růstu vyplývají z teorie výrobních faktorů. Růst je závislý na změnách kapitálu, pracovní síly a půdy, které jsou násobeny jejich mezní produktivitou.

Nejvýznamnějším neoklasickým modelem je Solowův-Swanův model, který je dílem nositelů Nobelovy ceny za ekonomii Roberta Solowa a Trevora Swana. Model podstatně rozšiřuje model Harroda. Na rozdíl od něj však Solow považuje kapitalismus za poměrně stabilní systém. Tento model se zaměřuje na jedné straně na růstovou úlohu úspor, kapitálové akumulace a populační expanze a na straně druhé na úlohu technického pokroku. Tento model předpokládá, že ekonomika má v každém časovém okamžiku k dispozici určitý počet pracujícího obyvatelstva, které roste stabilním

tempem. Dále má ekonomika v daném časovém okamžiku k dispozici určitou kapitálovou zásobu. S těmito zdroji pak ekonomika vyrábí ročně reálný důchod. Dále je zde předpoklad uzavřenosti ekonomiky, to znamená, že neexistuje export ani import a současně neexistuje státní sektor. Model se nezaměřuje na růst celkového reálného důchodu, nýbrž na růst průměrné produktivity práce. Studuje, jak se reálný důchod na osobu, spotřeba na osobu a poměr kapitál-práce vyvíjejí v čase (Varadzin, 2004).

V modelu je užíván termín stálý stav. Podle Klikové, Kotlána a kol. (2012) je stálý stav situace, kdy každá dodatečná jednotka kapitálu (neboli investice) nemá žádný efekt na růst produkce, a tudíž se zastaví růst výstupu na pracovníka. K tomuto stavu dochází z důvodu klesajícího mezního produktu kapitálu. Jestliže bude růst pracovní síla, investice budou sloužit jako náhrada znehodnoceného kapitálu nebo pokud bude růst technický pokrok rozšiřující práci, bude mít růst kapitálové akumulace za stálého stavu smysl.

Čím více je daná ekonomika vzdálena od svého stálého stavu, tím rychleji roste. Pokud dojde k situaci, kdy mají dvě země stejný stálý stav, tak bude platit, že chudší země se budou konvergovat ke svému ustálenému stavu rychleji než bohatší země. Tato situace se nazývá absolutní konvergenčí. Avšak Solow-Swanův model předpokládá podmíněnou konvergenčí, kde chudé země rostou rychleji, než země bohaté, pokud mají stejný stálý stav a nachází se pod ním (Barro, Sala-i-Martin, 2004).

2.4.4 Nová teorie růstu

Vznik této teorie je spojen s pracemi Romera a Lucase. Tito autoři vysvětlují v rámci svého modelu technologický pokrok, který je pozitivně spjat s akumulací kapitálu apod. Dalším přínosem je rozšíření kapitálu o lidský kapitál. Někteří představitelé nových teorií růstu na rozdíl od neoklasiků mají za to, že lidský kapitál nemá klesající mezní produkt, což znamená, že každá dodatečná jednotka kapitálu povede k většímu růstu výstupu. Investice do vzdělání tak představují nejlepší možné investice (Kliková, Kotlán a kol., 2012).

Nová teorie růstu má za cíl endogenizovat technologický pokrok z důvodu vysvětlení rozdílů mezi jednotlivými zeměmi. Mezi základní skupinu modelů endogenního růstu se řadí tzv. AK modely, které předpokládají, že vedlejším produktem investic je tvorba znalostí. Firma, která vynaloží své prostředky do investování, se podle této teorie zároveň i učí, jak efektivněji vyrábět. To bude mít za následek skutečnost,

že výnosy z kapitálu budou konstantní, ba dokonce rostoucí. Ekonomika tak ve stabilním stavu nemusí růst pouze díky růstu technologického pokroku (Varadzin, 2004).

Také vznikaly modely, které vycházejí z mikroekonomických základů. Tyto modely jsou nazývány R&D modely, neboli modely výzkumu a vývoje. Jestliže je situace dokonalé konkurence, pak firmy usilují o dosažení ekonomického zisku, což má za následek provádění inovací, díky kterým dochází ke snižování nákladů nebo uvedení nového výrobku na trh. Právě snaha o zajištění takového růstu motivuje podniky k inovacím (Kotlán, 2001).

2.5 Dílčí shrnutí

V druhé kapitole byla věnována pozornost definicím a přístupům ke svobodě. Svoboda byla definována jako základní právo každého člověka spravovat svůj vlastní majetek. Dále došlo k rozdělení svobody na negativní a pozitivní a byly zmíněny různé názory na svobodu z pohledu liberálů, konzervativců, socialistů, anarchistů, fašistů, ekologů a náboženských fundamentalistů.

Další část této kapitoly byla už věnována konkrétně ekonomické svobodě a následně jejím měřením. Jako hlavní přístupy k měření ekonomické svobody byly zmíněny tři hlavní ukazatele představující index ekonomické svobody měřený institucí Fraser Institute, organizací Freedom House a institucí Heritage Foundation. Každá organizace má jinou metodiku výpočtu a také se liší počtem hodnocených zemí.

Následně je tato část práce zaměřena na ekonomický růst, jehož zdroje lze rozlišit na zdroje lidské, přírodní a kapitálové. Také je zmíněn způsob jeho měření. V závěru této kapitoly jsou zmíněny teorie ekonomického růstu, které byly rozlišeny na klasické a keynesiánské modely růstu, neoklasickou a novou teorii růstu.

3 Vymezení ekonomické svobody v empirické literatuře

V této části kapitoly jsou nejdříve popsány aktuální výsledky všech tří institucí zveřejňujících míru ekonomické svobody v jednotlivých zemích, které byly popsány v předcházející kapitole, a následně je provedena rešerše vybraných autorů zabývajících se touto tematikou.

Fraser Institute

Jak již bylo zmíněno v předcházející kapitole, mezi instituce zveřejňující svůj výzkum týkající se míry ekonomické svobody patří Fraser Institute, která každoročně vydává zprávu Economic Freedom of the World. Data jsou čerpána hlavně z externích zdrojů (Světová banka, Mezinárodní měnový fond, atd.).

Poslední publikace s názvem Economic Freedom of the World: 2014 Annual Report hodnotí 152 zemí a teritorií, přičemž zveřejněné výsledky jsou z roku 2012. V následující tabulce 3.1 je zveřejněno pořadí pěti zemí, které dosáhly nejlepšího výsledku, a pěti zemí, které se umístily nejhůře.

Tabulka 3.1: Výsledky Fraser Institute

Pořadí	Země	Hodnocení
1.	Hong Kong	8,98
2.	Singapur	8,54
3.	Nový Zéland	8,25
4.	Švýcarsko	8,19
5.	Mauricius	8,09
.....		
148.	Alžírsko	5,09
149.	Argentina	4,92
149.	Zimbabwe	4,92
151.	Republika Kongo	4,58
152.	Venezuela	3,89

Zdroj: Gwartney, Lawson a Hall, 2014, vlastní zpracování

Co se týče nejlépe hodnocených zemí, tak na prvních příčkách se umístil Hong Kong, Singapur, Nový Zéland a Švýcarsko. První desítku umístění uzavírá Kanada, Austrálie, Jordánsko a na děleném 10. místě Chile a Finsko. Naopak mezi země

s nejnižším hodnocením se řadí Myanmar, Demokratická republika Kongo, Burundi, Čad, Írán, Alžírsko, Argentina, Zimbabwe, Republika Kongo a Venezuela.

Pořadí některých velkých zemí je následující: Velká Británie (12.), Japonsko (23.), Německo (28.), Jižní Korea (33.), Francie (58.), Itálie (79.), Mexiko (91.), Rusko (98.), Brazílie (103.), Indie (110.) a Čína (115.). Česká republika se umístila na 42. příčce, zatímco Slovensko obsadilo 45. místo.

Ze studie vyplývají tyto závěry:

- země vykazující vysokou ekonomickou svobodu měly v roce 2012 průměrný hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele 39 899 USD ve srovnání se státy s nízkou úrovní ekonomické svobody, kdy dosahovaly v rámci tohoto ukazatele pouze 6 253 USD;
- průměrný příjem nejchudších 10 % obyvatel u zemí dosahujících nejvyššího skóre byl 11 610 USD, zatímco u zemí nejhůře ohodnocených to bylo 1 358 USD;
- u ekonomicky nejsvobodnějších zemí je průměrná délka života 79,9 let, kdežto v zemích málo ekonomicky svobodných je to 63,2 let;
- politické a občanské svobody jsou výrazně vyšší u ekonomicky svobodných národů než v nesvobodných zemích;
- malá působnost vlády nutně neznamená vysokou míru ekonomické svobody, například rozvojové země v této oblasti dosahují velmi dobrých výsledků, zatímco v ostatních oblastech je to horší, a tudíž celkové skóre je také nízké;
- naopak je to u vyspělých zemí, kdy dosahují nižšího skóre v oblasti velikosti vlády, zatímco mají obecně vysoké hodnocení v oblastech právního systému a ochrany soukromého vlastnictví, přístupu ke zdravým penězům a svobody zahraničního obchodu (Gwartney, Lawson a Hall, 2014).

Freedom House

Tato instituce vydala publikaci s názvem Freedom in the World 2015, která vyhodnocuje stav svobody ve 195 zemích a 15 teritoriích v průběhu roku 2014. Ze studie vyplývá, že se v roce 2014 stav svobody oproti roku 2013 výrazně zhoršil, a to téměř v každé části světa. I po tak dlouhé době silícího tlaku na demokracii byl vývoj v roce 2014 mimořádně ponurý. Ze 195 hodnocených zemí bylo 89 států

hodnoceno jako svobodné země (46 %), 55 zemí bylo označeno za částečně svobodné (28 %) a jako nesvobodné země bylo označeno 51 států (26 %). Většina zemí zažila pokles, než aby docházelo ke zlepšení situace, což platilo napříč geografickými regiony. Hodnocení pro region Blízkého východu a severní Afriky bylo nejhorší na světě, následovaná Euroasíí. Sýrie utápějící se v občanské válce, etnickém rozdělení a čelí nekontrolovatelnému terorismu, získala nejnižší skóre svobody ve světě než jakákoli jiná země za více než deset let. Mezi země s nejhorším hodnocením se řadí Středoafriická republika, Rovníková Guinea, Eritrea, Severní Korea, Saudská Arábie, Somálsko, Súdán, Turkmenistán, Uzbekistán a již výše zmiňovaná Sýrie.

Znepokojivé množství velkých ekonomicky výkonných zemí se v hodnocení propadalo. V zemích jako Rusko, Venezuela, Egypt, Turecko, Thajsko, Nigérie, Keňa, Ázerbájdžán a Maďarsko byl shledán pokles v oblasti svobody projevu, občanské společnosti a právního státu. V zneklidňujícím vývoji řada zemí ztratila půdu kvůli státnímu dohledu, došlo k omezení internetové komunikace a osobní autonomie, a to včetně svobody rozhodování o vzdělání, zaměstnání a možnosti svobodně cestovat.

V Africe je dominantním trendem korupce, vnitřní konflikt, terorismus a nepříjemné kampaně proti LGBT komunitě (zkratka označující lesby, gaye, bisexuály a transgender osoby).

Až do nedávné doby nejvíce autoritářské režimy tvrdily, že respektují mezinárodní dohody a lidská práva. Nyní stále více opovrhují demokratickým hodnotami a argumentují nadřazeností. Ruská invaze Ukrajiny včetně formální anexe Krymu je ukázkovým příkladem tohoto fenoménu. Ruský zásah byl v přímém rozporu s mezinárodní dohodou, kterou je garantována územní integrita Ukrajiny. Prezident Vladimir Putin je zaměřen na syrovou propagandu, aktivisty za lidská práva vnímá jako nepřátelé státu a odsoudil LGBT komunity. Jedním z hlavních problémů Ruska je korupce, bratříčkování a absence kontroly prezidentské moci.

Minulý rok 2014 tedy přinesl jasný důkaz krize hlavně v nedemokratických státech. Ve Venezuele je hlavním problémem korupce, špatná vláda a inflace. Bývalý venezuelský prezident Hugo Chávez dnes stojí jako učebnicový příklad politické a ekonomické dysfunkce.

Tyto a další příklady z minulého roku měly připomínat a upozorňovat, jak nedemokratické praktiky vedou k občanské válce a humanitární krizi. Usnadňují růst teroristickým hnutím, jejichž aktivity se nevyhnutelně šíří za hranice států. Odborníci upozorňují, že mezi počtem teroristických útoků a mírou demokracie existuje silná

vzájemná vazba. Statistiky totiž ukazují, že zhruba 91 % teroristických útoků ve světě se odehrává v takzvaně nesvobodných či částečně svobodných zemích. Naproti tomu pouhých 9 % útoků připadá na země označované jako svobodné. Korupce a špatná ekonomická stabilita mají regionální, a mohou mít dokonce globální důsledky. Sankce uvalené ze strany Spojených států amerických a Evropy jsou vítaným krokem. Totéž lze říci o koalici proti Islámskému státu (Puddington, 2015).

Heritage Foundation

Heritage Foundation ve spolupráci s Wall Street Journal každoročně sestavují a publikují index ekonomické svobody. Ve zprávě s názvem 2015 Index of Economic Freedom je posuzováno 186 zemí, ze kterých bylo 178 bodově ohodnoceno. Zbylých 8 zemí nezískalo bodový výsledek z důvodu datového omezení. Jedná se o Afgánistán, Irák, Kosovo, Libyi, Lichtenštejnsko, Somálsko a Súdán.

Z hodnocených zemí pouze pět ekonomik dosáhlo vysokého skóre 80 a výše, tudíž jsou tyto země označovány za svobodné. Jedná se například o Hong Kong, Singapur nebo Nový Zéland. Dalších 30 zemí bylo hodnoceno jako téměř svobodné (dosáhly 70-80 bodů). Do této kategorie se řadí i Česká republika spolu s USA, Japonskem, Finskem či Velkou Británií. 55 států získalo skóre v rozmezí 60-70 bodů, díky čemuž dostaly označení mírně svobodné země. Tohoto hodnocení dosáhly země jako Slovensko, Polsko, Kypr, Mexiko nebo Kazachstán. Do kategorie nesvobodných zemí se díky získanému ohodnocení řadí např. Senegal, Řecko, Jemen nebo Vietnam. Poslední skupinou tohoto rozdělení jsou země utlačované, ve které lze najít země jako je např. Ukrajina, Bolívie nebo Írán.

Pořadí některých velkých zemí je následující: Velká Británie (13.), Německo (16.), Japonsko (20.), Jižní Korea (29.), Mexiko (59.), Francie (73.), Itálie (80.), Brazílie (118.), Indie (128.), Čína (139.) a Rusko (143.).

Žebříček pěti nejlepších a nejhorších dosažených výsledků zobrazuje tabulka 3.2. Hong Kong obsadil první příčku jako ekonomicky nejsvobodnější země. Nicméně rozdíl mezi touto zemí a Singapurem, který představuje druhou ekonomicky nejsvobodnější zemi, je téměř mizivý. Skóre země Hong Kong kleslo v důsledku zvýšené míry vnímané korupce. Chile (7.) a Mauritius (10.) se umístily mezi 10 nejsvobodnějšími ekonomikami světa. Obě země byly vytrvalé v rámci reform, došlo k omezení zásahů vlády a otevřenosti trhů. Spojené státy americké obsadily 12. příčku

a zdánlivě tak zakotvily v řadách téměř svobodných ekonomik, do které USA kleslo v roce 2010. Co se týče Tchaj-wanu a Litvy, tak tyto země zaznamenaly nejlepší výsledek vůbec, kdy obsadily 14. a 15. místo a překonaly tak země jako Švédsko, Finsko, Německo, Lucembursko, Holandsko či Bahrajn.

Tabulka 3.2: Výsledky Heritage Foundation

Pořadí	Země	Hodnocení
1.	Hong Kong	89,6
2.	Singapur	89,4
3.	Nový Zéland	82,1
4.	Austrálie	81,4
5.	Švýcarsko	80,5
.....		
174.	Eritrea	38,9
175.	Zimbabwe	37,6
176.	Venezuela	34,3
177.	Kuba	29,6
178.	Severní Korea	1,3

Zdroj: Miller, Kim (2015), vlastní zpracování

Ve světovém měřítku byla průměrná míra ekonomické svobody dosažena ve výši 60,4 bodů. Jedná se o dosud nejlépe dosažené průměrné hodnocení. Meziroční nárůst v ekonomické svobodě byl dán zlepšením v oblasti obchodování, měnové svobodě a zlepšení míry korupce. V rámci finanční svobody byl zaregistrován mírný pokles. Ztráta ekonomické svobody byla nejvýraznější v oblasti omezení vládních výdajů.

Větší ekonomická svoboda představuje vyšší ekonomickou výkonnost. Země vyznačující se větší ekonomickou svobodou výrazně překonávají ostatní v ekonomickém růstu, příjmu na obyvatele, zdravotní péči, vzdělávání, ochraně životního prostředí a snížení chudoby (Miller, Kim, 2015).

Mezi studie zabývající se vlivem ekonomické svobody na hospodářský růst lze přiřadit práci od autorů Steve H. Hanke a Stephen J. K. Walters (1997). Tito autoři považují za hlavní přístupy k měření ekonomické svobody index ekonomické svobody od Fraser Institute, Freedom House a Heritage Foundation. Právě ty považují za nejvhodnější pro hledání spojitosti mezi ekonomickou svobodou a hospodářskou

prosperitou. Pro porovnání autoři uvedli tabulku zemí, které jsou nejsvobodnější, a naopak nejméně svobodné. Výsledky byly srovnatelné a to i přes rozdílnou metodologii. Hlavní problém spočíval v tom, že ani jedna z výše zmíněných organizací nebyla schopna do svého přehledu zahrnout všechny země.

S použitím metody nejmenších čtverců se pokusili odhadnout vztah mezi ekonomickou svobodou (byly použity hodnoty všech tří organizací), ekonomickým růstem (představovaný ukazatelem HDP na obyvatele) a politickou svobodou (přičemž počítali i s osobní svobodou). Z výzkumu vyplynulo, že zvýšení nebo naopak snížení ekonomické svobody se určitým způsobem projeví na ekonomické úrovni dané země.

Mezi další autory zabývající se vztahem ekonomické svobody a hospodářského růstu se řadí Jakob de Haan a Jan-Egbert Sturm (1999), kteří ve svém výzkumu pracovali s indexem ekonomické svobody vytvořeným jak organizací Fraser Institute, tak také druhou uznávanou organizací Heritage Foundation, jelikož výsledky obou indexů považovali za velmi podobné, a to i přesto, že skutečná konstrukce tohoto indexu stejná nebyla. Pro svou analýzu zahrnuly hodnoty tohoto indexu vypočítané za období 1975-1990 pro 80 zemí. Jako součást vypočítaných hodnot však nebyly zahrnuty veškeré oblasti tohoto indexu. Vynechali ty ukazatele, které se vyznačovaly nejnižší korelací (jednalo se o růst peněžní zásoby, transfery a dotace, vládní výdaje, mezní daňovou sazbou a odvody).

Průměrný růst HDP na 1 obyvatele představoval v rovnici závislou proměnnou, nezávislé proměnné pak tvořili:

- vektor ekonomických proměnných, jež byly spjaty s hospodářským růstem (počáteční příjem v USD, průměrné investice jako podíl na HDP);
- ekonomická svoboda;
- průměrný populační růst;
- průměrná míra inflace;
- průměrný podíl vládních výdajů na HDP;
- průměrný podíl vývozu a dovozu na HDP.

Na základě zjištěných poznatků autoři došli k závěru, že počáteční úroveň ekonomické svobody, která byla naměřena v roce 1975, vykazovala zanedbatelný vliv na hospodářský růst, avšak postupné změny v úrovni této svobody měly silnější vliv

na hospodářský růst. Výsledkem této práce bylo zkonstatování, že ekonomická svoboda přispívá k hospodářskému růstu.

Tvůrci indexu ekonomické svobody pro Fraser Institute James Gwartney a Robert Lawson (2004) se podílejí na zkoumání vztahů mezi ekonomickou svobodou a hospodářským růstem. Dle jejich tvrzení přispívá ekonomická svoboda k hospodářskému růstu na základě skutečnosti, že ekonomicky svobodné země poskytují větší příležitosti k podnikání a inovacím a jsou atraktivnější pro investory. Ti následně investují do dané země, což má za následek ekonomický růst.

Autoři vytvořili model, který měl ukázat, jaký vliv má ekonomická svoboda na hospodářský růst. Pro účely výpočtu byl vybrán vzorek 94 zemí za časové období 1980-2000. Současně byl použit index ekonomické svobody Fraser Institute a další proměnné jako HDP na obyvatele; podíl investic na obyvatele; počet let školení docházky; další demografické faktory ovlivňující dovednosti a schopnosti pracujících; tropická poloha; počet obyvatel žijících v oblasti do 100 km od oceánu a minimální vzdušná vzdálenost od hlavních trhů jako je New York nebo Tokio. Výsledkem bylo zjištění, že průměrná roční míra růstu reálného hrubého domácího produktu na 1 obyvatele je vyšší v zemích ekonomicky svobodnějších a současně byl prokázán pozitivní vztah mezi ekonomickou svobodou a investicemi. Ekonomická svoboda také ovlivňuje produktivitu investic.

Dalším cílem této studie bylo prokázání vlivu změny míry ekonomické svobody na hospodářský růst. V tomto modelu představovalo roční tempo růstu HDP na 1 obyvatele závislou proměnnou a nezávislou proměnnou byla míra ekonomické svobody naměřených ve vybraných zemích za rok 1980 a také změny v hodnocení ekonomické svobody za období 1980-1990. Mezi další ukazatele patřil HDP na 1 obyvatele v roce 1980; podíl soukromých a vládních investic na HDP; tropická poloha; počet obyvatel žijících na pobřeží a změny v lidském kapitálu. Studie prokázala, že počáteční úroveň ekonomické svobody, včetně jejich následných změn, má vliv na hospodářský růst. Země s trvale vyšším hodnocením ekonomické svobody v daném období rostly rychleji. Také bylo prokázáno, že kladná úroveň ekonomické svobody má pozitivní vliv na dlouhodobý ekonomický růst. Z toho vyplývá, že dané státy by měly udržovat své politiky a instituce v souladu s ekonomickou svobodou a to po delší časové období.

Autor Kimlong Chheng (2005) zkoumal, zda a jak kapitálové investice a ekonomická svoboda ovlivňují ekonomický růst. Pro potřeby analýzy byla využita data pro 50 zemí za období 1981-2000. Výsledky získané na základě Whiteova testu potvrzují klíčovou úlohu domácích i zahraničních kapitálových investic a ekonomické svobody pro rychlý ekonomický růst. Bylo zjištěno, že země, které jsou ekonomicky svobodnější a více investují, mají tendenci vykazovat rychlejší růst.

Studie, kterou napsali Richard Cebula a Marcus Ekstom (2008), zkoumá vliv různých forem ekonomické svobody, velikosti státní správy a dalších ekonomických faktorů na ekonomický růst v rámci zemí OECD za rok 2004-2007. Odhad metodou nejmenších čtverců zjistil, že reálný hrubý domácí produkt v zemích OECD je pozitivně ovlivněn svobodou obchodování, měnovou svobodou a ochranou vlastnických práv. Současně je však tento růst negativně ovlivňován vlivem vnímání korupce, avšak kontrola korupce a politická stabilita ovlivňují růst již pozitivně. Další zjištění naznačují, že vyšší míra nezaměstnanosti a vyšší dlouhodobé minimální úrokové sazby zpomalují hospodářský růst, zatímco čistý export jej podporuje.

Tato práce měla poněkud jiný rámec než většina předchozích souvisejících studií v důsledku probíhající globální krize. Zejména z tohoto důvodu si OECD ve spolupráci s vládami jednotlivých zemí a dalšími organizacemi kladly za cíl dostat ekonomiky zpět na cestu hospodářského rozvoje a stabilizace. Zastávaly tedy stanovisko, že vlády musí být ve svých krocích opatrné, aby neohrozily ekonomickou svobodu, a současně provádět řádnou správu věcí veřejných a najít způsoby, jakým by se jejich ekonomika stala opět zdravou. Jinak řečeno, národy musí i nadále podporovat a prosazovat řádnou správu věcí veřejných a ekonomickou svobodu. Problémem v této souvislosti je skutečnost, že opuštění hospodářských svobod nebo dobré vládnutí bude mít v průběhu času za následek snížení hospodářského růstu, což může vést k delšímu a hlubšímu hospodářskému zpomalení ve světovém měřítku.

Autoři Verner a Kliková (2009) si dali za cíl ve svém článku zjistit, zda země s vyšší ekonomickou svobodou dosahují vyšší ekonomické úrovně, konkurenceschopnosti a inovační výkonnosti. Výzkum byl prováděn v zemích triády, tedy v nejvyspělejších ekonomikách světa, mezi které se řadí Spojené státy americké, Japonsko a země Evropské unie. Pro zjištění míry závislosti byl použit Spearmanův test pořadové korelace, díky kterému autoři určili těsnost vztahu mezi sledovanými

veličinami. Vypočtená hodnota se nachází v intervalu $<-1; 1>$, přičemž obecně platí, že čím více se koeficient blíží krajním hodnotám, tím těsnější závislost je. Jestliže koeficient nabývá kladných hodnot, jedná se o závislost přímou, v opačném případě lze hovořit o závislosti nepřímé. Čím více se hodnota koeficientu blíží nule, tím více jsou veličiny na sobě nezávislé. Analýza byla prováděna na 5% hladině významnosti.

Pro svou potřebu autoři využili údaje o ekonomické svobodě zjišťované organizací Heritage Foundation. Dle výsledků nejvyšší ekonomické svobody dosáhly v roce 2008 USA, poté Japonsko a nejnižší ekonomickou svobodu vykázaly země Evropské unie.

Co se týče vztahu ekonomické svobody a ekonomické úrovně země, měla by platit myšlenka, že čím vyšší je ekonomická svoboda země, tím vyšší musí být její ekonomická úroveň. Ekonomická úroveň byla sledována pomocí ukazatele hrubého národního produktu na 1 obyvatele na základě získaných dat ze Světové banky. Tento ukazatel byl pro mezinárodní srovnání přepočítán pomocí parity kupní síly v mezinárodních dolarech. Těsnost vztahu mezi ekonomickou svobodou a úrovní byla vypočítána pomocí Spearmanova koeficientu na hodnotu 0,654, což značí mírnou závislost. Tím se předpoklad autorů potvrdil jen částečně. Nejvyšší ekonomické svobody dosáhlo Irsko, zatímco se týče ekonomické úrovně bylo až na šestém místě. Naopak Lucembursko dosahující 75 % ekonomické svobody mělo nejvyšší ekonomickou úroveň. Slovinsko s nejnižší ekonomickou svobodou obsadilo 17. místo v rámci hodnocení ekonomické úrovně. Na příkladech Polska a Rumunska však vynikla určitá závislost mezi sledovanými veličinami, jelikož obě země dosahovaly jak nízkou ekonomickou svobodu, tak nízkou ekonomickou úroveň.

Dalším předpokladem byla hypotéza, že by ekonomická svoboda představující také svobodu podnikání a investování měla ovlivnit i konkurenceschopnost ekonomiky. Pro analýzu autoři vycházeli z mezinárodně uznávaného hodnocení konkurenceschopnosti Světovým ekonomickým fórem. Závislost nabyla hodnoty 0,735, což opět znamená mírnou závislost. Z uvedeného vyplývá, že vyšší ekonomická svoboda podporuje konkurenceschopnost ekonomiky jen částečně. V tomto hodnocení se Irsko umístilo na 12. místě. Zatímco však některé země vykazující nízkou konkurenceschopnost jako Bulharsko, Rumunsko nebo Řecko se pohybovaly současně i na poměrně nízké úrovni ekonomické svobody.

Pro hodnocení dalšího ukazatele, tedy inovační výkonnosti zemí, se vycházelo z Evropského inovačního zpravodaje, který stanoví tzv. souhrnný inovační index

na základě 29 indikátorů. Předpokladem bylo, že čím vyšší je ekonomická svoboda, tím vyšší je inovační výkonnost země. Toto tvrzení se opět potvrdilo jen zčásti, jelikož hodnota Spearmanova koeficientu dosahovala 0,646 a opět se jednalo o mírnou závislost. Státy Švédsko, Dánsko a Velká Británie patřily mezi nejsvobodnější ekonomiky a současně patřily do skupiny inovačních lídrů. Výjimku však tvořilo Německo, které také spadalo do skupiny inovačních lídrů, avšak co se týče ekonomické svobody, nacházelo se zhruba ve středu hodnocených zemí.

Dle autorů tohoto článku představuje vysoká ekonomická svoboda solidní startovací podmínky pro podnikatele v souvislosti se skutečností, že pozitivně ohodnocuje její finanční a fiskální prostředí, ve kterém je zaručena ochrana majetku, nízká korupce či nízká státní byrokracie. Význam tohoto ukazatele by však lidé neměli přeceňovat, jelikož je ekonomická svoboda většinou stanovována na základě měkkých dat.

3.1 Dílčí shrnutí

Třetí kapitola se věnovala aktuálním výsledkům hodnocení ekonomické svobody v jednotlivých zemích, které zhodnotily instituce Fraser Institute, Freedom House a Heritage Foundation. Následně byly zmíněny vybrané empirické studie.

Jak ukazují studie, je ekonomická svoboda nejlepší výchozí podmínkou pro hospodářskou prosperitu a cestu z chudoby. Na základě zmíněných prací převládá názor, že ekonomická svoboda ovlivňuje hospodářský růst a má na něj pozitivní vliv. Země vykazující vysokou ekonomickou svobodu dosahovaly vyššího hrubého domácího produktu na obyvatele, v těchto zemích byla zjištěna také vyšší průměrná délka života, vyšší politické a občanské svobody. Ekonomicky nejsvobodnější státy překonávali ostatní země také v příjmu na obyvatele, zdravotní péči, ochraně životního prostředí a snížení chudoby.

4 Vliv ekonomické svobody na hospodářský růst ve vybraných zemích

Na základě získaných poznatků ze studií zabývajících se ekonomickou svobodou a jejím vlivem na hospodářský růst, které jsou uvedeny v předchozí kapitole, je hlavním úkolem ekonometrické analýzy potvrdit či vyvrátit hypotézu, zda existuje vztah mezi ekonomickou svobodou a hospodářským růstem.

4.1 Metodologie

V této části práce je použito několik metod. Nejdříve se jedná o deskriptivní analýzu, která představuje popis jednotlivých proměnných a je tedy hlavním krokem v analýze kvantitativních dat. Další použitou metodou je komparativní analýza, která slouží ke srovnávání vlastností jednotlivých ukazatelů v rámci zvolených zemí. Následně se jedná o korelační analýzu, jejímž cílem je zkoumání vzájemného vztahu mezi dvěma veličinami. Nakonec je využita ekonometrická analýza, která vychází ze spojení ekonomické teorie, matematiky, statistiky a informatiky za účelem měření a empirického testování ekonomických jevů (Hušek, 2007). Cílem této analýzy je tedy ověřovat závěry ekonomických teorií pomocí nástrojů kvantitativní a kvalitativní analýzy.

4.2 Data

Vliv ekonomické svobody na hospodářský růst je zkoumán na vzorku 34 členských zemí OECD. Jedná se o následující státy: Austrálie, Belgie, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chile, Irsko, Island, Itálie, Izrael, Japonsko, Jižní Korea, Kanada, Lucembursko, Maďarsko, Mexiko, Německo, Nizozemí, Norsko, Nový Zéland, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Spojené království, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko a USA. Data byla získána pro jednotlivé veličiny za období 1995-2012, jedná se tedy o průřezová data. Celkový soubor dat, který byl použit ve všech následujících analýzách, je obsažen v příloze č. 1 této práce. Jedná se o tato data:

- hrubý domácí produkt na obyvatele;
- počet patentových přihlášek;
- tvorba hrubého fixního kapitálu;

- index vzdělání;
- počet obyvatel ve věku 15-64;
- index ekonomické svobody.

Hrubý domácí produkt na obyvatele je vyjádřen ve stálých cenách, v amerických dolarech přepočtených pomocí parity kupní síly, což umožňuje srovnání ekonomické úrovně různě velkých ekonomik bez ohledu na jejich cenové hladiny. Jedná se tedy o jeden z nejdůležitějších indikátorů pro zachycení ekonomické aktivity. Lze jej definovat jako peněžní vyjádření celkové hodnoty statků a služeb vytvořených v určitém časovém období na území daného státu. Zdrojem dat je databáze Světové banky (Světová banka, 2015a).

Počet přihlášených patentů charakterizuje vliv technologického pokroku. Jedná se o všechny nahlášené patenty, což má za následek získání výlučného práva udělené za vynález, který je nový, je výsledkem vynálezecké činnosti a je průmyslově využitelný. Žádost o patent musí obsahovat popis vynálezu a to včetně výkresů a patentových nároků, které přesně vymezují předmět, na který se vyžaduje ochrana. Zdrojem těchto dat je databáze Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO, 2015).

Tvorba hrubého fixního kapitálu vyjadřuje investice do fixního kapitálu. Jedná se tedy o hodnotu pořízení hmotných a nehmotných investic (majetku), který není spotřebováván, nýbrž využit pro další produktivní činnost. Do této kategorie lze zahrnout například nákup budov, strojů a zařízení, zdokonalení investičního majetku atd. Data využitá pro tuto práci jsou získána stejně jako HDP na obyvatele z databáze Světové banky a jsou vyjádřena ve stálých cenách (Světová banka, 2015b).

Index vzdělání slouží pro porovnání lidského kapitálu v jednotlivých zemích. Je vypočítán na základě průměrného počtu let školní docházky a očekávaných let školní docházky. Zdrojem těchto dat je databáze Rozvojového programu OSN (UNDP, 2013).

Obyvatelé ve věku 15-64 let představují počet lidí, kteří jsou anebo mohou být ekonomicky aktivní v členských zemích OECD. Jsou zde zařazeni všichni obyvatelé bez ohledu na právní status či občanství – kromě uprchlíků, kteří v zemi nevyužívají azyl a jsou tedy obecně považováni za část obyvatel země jejich původu. Počet obyvatel je v procentním vyjádření vzhledem k celkovému počtu obyvatel dané země. Data jsou čerpána z databáze Světové banky (Světová banka, 2015c).

Index ekonomické svobody představuje hodnoty získané organizací Fraser Institute. Tento ukazatel nabývá hodnot 0-10. Čím více se daná země přibližuje k ideální hodnotě 10, tím je ekonomicky svobodnější (Fraser Institute, 2013).

4.2.1 Teoretický rámec ekonometrického modelu a použítá data

Ekonometrický model vychází z upraveného Romerova a Lucasova modelu:

$$Y = f(A, K, H, L), \quad (4.1)$$

kde je A úroveň technologického pokroku, K fyzický kapitál, H lidský kapitál a L představuje pracovní sílu.

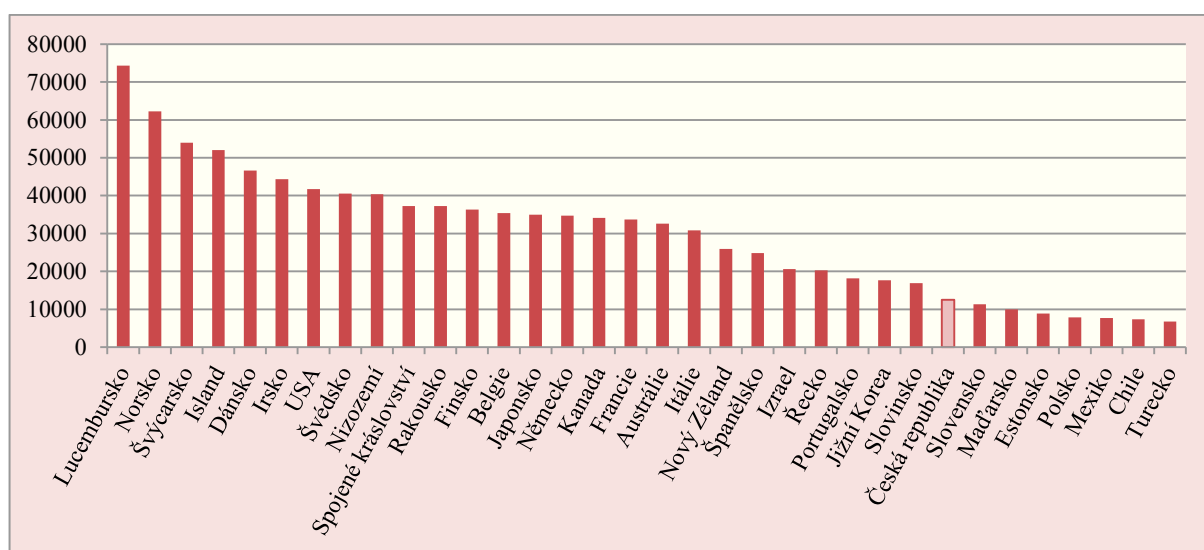
Zvolený ekonometrický model je jednorovnicový. Závislou (vysvětlovanou) proměnnou je hrubý domácí produkt na obyvatele. Jedná se o vícerozměrný lineární regresní model, jelikož má pět nezávislých (vysvětlujících) proměnných. První vysvětlující proměnnou je počet přihlášených patentů zastupující úroveň technologického pokroku (A). Další proměnnou je tvorba hrubého fixního kapitálu, jež představuje fyzický kapitál (K). Lidský kapitál (H) je v tomto modelu reprezentován indexem vzdělání. Ukazatelem pracovní síly (L) je počet obyvatel ve věku 15-64 let a poslední důležitou proměnnou je index ekonomické svobody organizace Fraser Institute.

4.3 Deskriptivní analýza

Cílem této podkapitoly je popsat ekonomickou úroveň a index ekonomické svobody v zemích OECD. Současně jsou tyto dva ukazatele zahrnuty do komparativní analýzy.

Graf 4.1 znázorňuje členské země OECD a jejich ekonomickou úroveň, která je měřena prostřednictvím hrubého domácího produktu na obyvatele. Zobrazené hodnoty jsou průměrem dat jednotlivých členských zemí OECD za období 1995-2012. Za sledované období dosáhlo nejvyšší hodnoty Lucembursko, které suverénně obsadilo první místo s dosaženým HDP 74 281 USD. Na druhou příčku se řadí Norsko, jehož hodnota HDP na obyvatele je o více než 10 tisíc USD menší. Do první pětky nejlepších se dále řadí Švýcarsko, Island a Dánsko. Mezi země, které mají svůj hrubý domácí produkt na obyvatele pod 10 000 USD, řadí Maďarsko, Estonsko, Polsko, Mexiko, Chile a relativně nejnižší hodnoty ekonomické úrovně dosahuje Turecko (6 772 USD). Česká republika se v rámci tohoto ukazatele umístila na 27. místě za sledované období (12 549 USD).

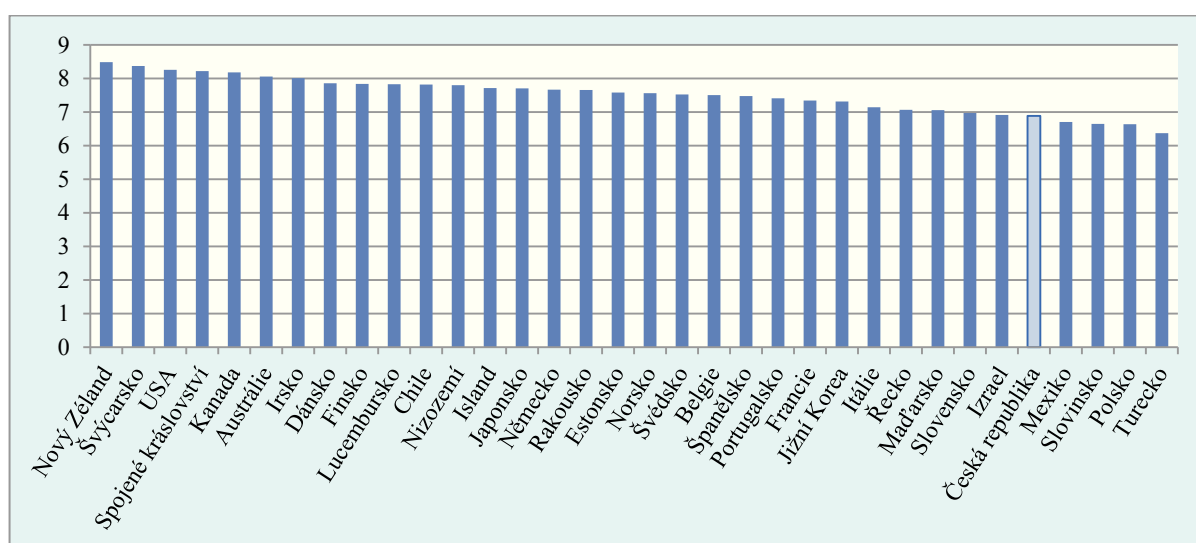
Graf 4.1: HDP na obyvatele v zemích OECD (v USD)

Zdroj: WB (2015a), vlastní zpracování

Ukazatelem ekonomické svobody byl zvolen index ekonomické svobody organizace Fraser Institute. Hodnoty v následujícím grafu jsou průměry za období 1995-2012. Z grafu 4.2 vyplývá, že ekonomicky nejsvobodnější zemí je Nový Zéland s hodnotou 8,49. Mezi další země řadící se do kategorie nejsvobodnějších patří Švýcarsko, USA, Spojené království či Kanada. Naopak nejnižšího hodnocení dosahuje Česká republika (6,88), Mexiko, Slovinsko, Polsko a poslední příčku obsadilo stejně jako u HDP na obyvatele Turecko s hodnotou 6,37.

Graf 4.2: Index ekonomické svobody v zemích OECD

Zdroj: Fraser Institute (2013), vlastní zpracování

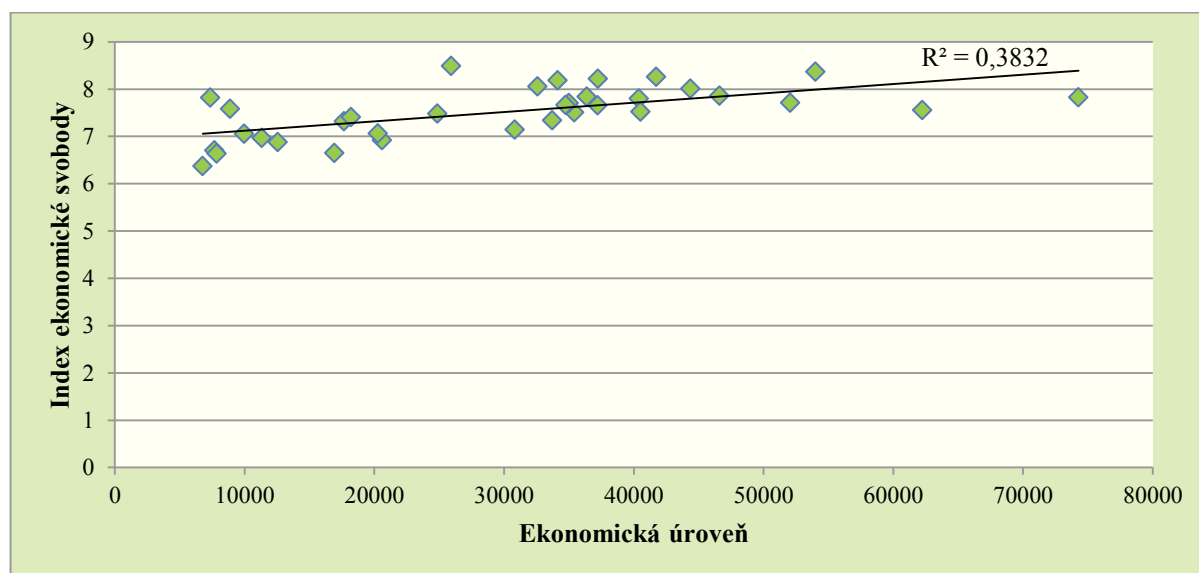
4.4 Korelační analýza

Za účelem zkoumání vzájemného vztahu mezi ekonomickou svobodou a hospodářskou úrovní je provedena korelační analýza. Míra korelace je vyjádřena prostřednictvím Pearsonova korelačního koeficientu, který měří těsnost lineární závislosti proměnných. Koeficient nabývá hodnot v intervalu $<-1;1>$, přičemž pro přímou závislost (kladná korelace) je koeficient větší než 0, menší než 0 značí nepřímou závislost (negativní) a pokud je koeficient roven 0, jedná se o nezávislé proměnné.

Míru závislosti (v absolutní hodnotě) lze dle Friedricha (2011) interpretovat následovně:

- 0 – nezávislé proměnné;
- 0-0,2 – velmi slabá závislost;
- 0,2-0,4 – slabá závislost;
- 0,4-0,7 – střední závislost;
- 0,7-0,9 – vysoká závislost;
- 0,9-1 – velmi vysoká závislost;
- 1 – absolutní závislost.

Graf 4.3: Vzájemná závislost ekonomické svobody a ekonomické úrovně

Zdroj: Fraser Institute (2013), Světová banka (2015a), vlastní zpracování

Graf 4.3 znázorňuje vzájemný vztah mezi indexem ekonomické svobody a ekonomickou úrovní. Mezi sledovanými ukazateli existuje přímá závislost. Hodnota

koeficientu determinace (R^2) je 0,3832. Tato hodnota určuje, z kolika procent vysvětluje variabilita nezávisle proměnné variabilitu závisle proměnné.

Tabulka 4.1: Pearsonův korelační koeficient

		Index ekonomické svobody
HDP/obyv.	Pearsonův koeficient korelace	0,676
	Sig.	0,000

Zdroj: vlastní zpracování

Pearsonův koeficient korelace mezi ekonomickou úrovní a ekonomickou svobodou dosahuje hodnoty 0,676, tedy 67,6 %. Na základě výše popsané teorie se jedná o střední závislost.

4.5 Ekonometrická analýza vlivu ekonomické svobody na hospodářský růst

Cílem této podkapitoly je zkoumání vlivu ekonomické svobody na hospodářský růst prostřednictvím ekonometrického modelu na vzorku členských zemí OECD za sledované období 1995-2012. Pro ekonometrické modelování je zvolen statistický software IBM SPSS Statistics 21.

Metodologický postup klasického ekonometrického modelování lze shrnout do pěti základních etap. První fází je vyjádření ekonomické, matematické a ekonometrické formulace modelu. Při formulaci ekonomického modelu je nutné stanovit předmět zkoumání, vymezení a verbální popis vazeb a vztahů mezi veličinami ve zkoumaném systému a v neposlední řadě formulování výchozí základní hypotézy o chování vybraných ekonomických veličin. Dalším krokem je formulace matematického modelu, kdy dochází ke stanovení klíčových proměnných v modelu a transformaci ekonomického modelu do analytické formy funkčního předpisu. Posledním krokem v této fázi je vytvoření ekonometrického modelu, který se získá tím, že je do matematického modelu zavedena náhodná složka, čímž se z deterministického modelu stává model stochastický. Následuje etapa sběru a analýzy adekvátních dat a připravit je do formy vhodné pro modelování. Třetí etapou je volba vhodné a dostupné metody odhadování proměnných modelu, na jejímž základě lze kvantifikovat směr a intenzitu vzájemného působení parametrů zahrnutých do modelu. Čtvrtou fází

ekonometrického modelování je verifikace odhadnutého modelu, což představuje ověření platnosti modelu na statistické, ekonometrické a ekonomické úrovni. Závěrečnou fází se rozumí využití odhadnutého modelu (Hančlová, 2012).

V ekonometrickém modelu, který je použit v této práci, je vysvětlovanou proměnnou hrubý domácí produkt na obyvatele. Mezi vysvětlující proměnné se řadí počet přihlášených patentů, tvorba hrubého fixního kapitálu, index vzdělání, počet obyvatel ve věku 15-64 let a index ekonomické svobody. Obecný zápis funkčních závislostí lze následovně formulovat:

$$HDP = f(A, K, H, L, ES), \quad (4.2)$$

kde A znamená úroveň technologického pokroku, K představuje fyzický kapitál, H je ukazatelem úrovně lidského kapitálu, L značí pracovní sílu a ES vyjadřuje ekonomickou svobodu.

4.5.1 Formulace ekonomických hypotéz

Na základě teoretických poznatků a prostudované literatury jsou stanoveny následující hypotézy:

1. zvyšování počtu přihlášených patentů pozitivně ovlivňuje růst HDP na obyvatele;
2. růst HDP na obyvatele je pozitivně ovlivněn zvyšováním tvorby hrubého fixního kapitálu;
3. zvyšování hodnoty indexu vzdělání bude mít za následek zvyšování HDP na obyvatele;
4. v případě růstu pracovní síly je očekáván negativní dopad na hospodářský růst;
5. zvyšování ekonomické svobody posílí ekonomický růst.

4.5.2 Formulace stochastického regresního modelu

Podstatou formulace stochastického regresního modelu je průzkum závislosti vysvětlované proměnné na vysvětlujících proměnných (tento model zahrnuje tzv. náhodnou složku). Náhodná složka obsahuje náhodné vlivy i další méně významné proměnné, které do modelu nebyly zahrnuty (Hančlová, 2012).

Jak již bylo výše zmíněno, jednotlivé proměnné byly zprůměrovány za časové období 1995-2012. Všechny ukazatele zahrnuté do modelu jsou logaritmovány pomocí přirozené logaritmické funkce, díky čemuž je připojeno $\ln$ před původní označení. Stochastický regresní model je formulován takto:

$$\ln(HDP) = \beta_0 + \beta_1 \cdot \ln(A) + \beta_2 \cdot \ln(K) + \beta_3 \cdot \ln(H) + \beta_4 \cdot \ln(L) + \beta_5 \cdot \ln(ES) + u, \quad (4.3)$$

kde: $\ln(HDP)$ je hrubý domácí produkt na obyvatele;

β_0 je úroňová konstanta;

β_1 představuje změnu průměrného hrubého domácího produktu na obyvatele při změně počtu přihlášených patentů o jednotku (o 1 %) za předpokladu neměnných ostatních koeficientů;

$\ln(A)$ znázorňuje počet přihlášených patentů, tedy úroveň technologického pokroku;

β_2 udává změnu průměrného hrubého domácího produktu na obyvatele při změně tvorby hrubého fixního kapitálu o jednotku (o 1 %) za předpokladu neměnných ostatních koeficientů;

$\ln(K)$ představuje tvorbu hrubého fixního kapitálu, který reprezentuje zásobu fyzického kapitálu;

β_3 udává změnu průměrného hrubého domácího produktu na obyvatele při změně indexu vzdělání o jednotku (o 1 %) za předpokladu neměnných ostatních;

$\ln(H)$ je index vzdělání, který představuje výši lidského kapitálu;

β_4 značí změnu průměrného hrubého domácího produktu na obyvatele při změně počtu obyvatel ve věku 15-64 let o jednotku (o 1 %) za předpokladu, že ostatní koeficienty budou neměnné;

$\ln(L)$ znázorňuje počet obyvatel ve věku 15-64 let, tedy pracovní sílu;

β_5 představuje změnu průměrného hrubého domácího produktu na obyvatele při změně ekonomické svobody o jednotku (o 1 %) za předpokladu neměnných ostatních koeficientů;

$\ln(ES)$ je index ekonomické svobody;

u_t je náhodná (reziduální) složka modelu.

U regresních parametrů $\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4, \beta_5$ lze očekávat, že výsledné číslo bude nabývat kladné hodnoty. Tuto výjimku tvoří regresní parametr β_4 , u kterého se očekává záporná hodnota.

4.5.3 Odhad parametrů modelu a statistická verifikace

K odhadu parametrů regresního modelu je využita metoda nejmenších čtverců, která se používá pouze v případě lineární regrese. Statistická významnost jednotlivých odhadnutých parametrů a ekonometrického modelu jako celku je ověřena prostřednictvím statistické verifikace. Testování statistické významnosti je prováděno na stanovené hladině významnosti. Nejčastěji se používá 5% úroveň, při přísnějším hodnocení pak 1% chybovost. V případě tohoto ekonometrického modelu je zvolena hladina významnosti 10 %.

Tabulka 4.2: Shrnutí modelu

Model	R	R^2	R^2_{adj}	Standardní chyba odhadu
1	0,805 ^a	0,648	0,586	0,436

a. Prediktory: (konstanta), LN_ES, LN_L, LN_K, LN_H, LN_A

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky 4.2 lze vyčíst, že hodnota vícenásobné determinace R^2 modelu se rovná 0,648. To znamená, že míra shody odhadnutého lineárního modelu s empirickými daty je 64,8 %.

Tabulka 4.3: ANOVA

Model	Součet čtverců	df	Průměr čtverců	F	Sig.
Regresní část	9,792	5	1,958	10,325	0,000
Reziduální část	5,311	28	0,190		
Celek	15,102	33			

Zdroj: vlastní zpracování

O přijetí či zamítnutí nulové hypotézy je rozhodovacím pravidlem porovnání hladiny významnosti s ukazatelem signifikace (Sig.), který je uveden výše v tabulce 4.3. Hodnota Sig. udává pravděpodobnost statistické nevýznamnosti modelu. V tomto případě je nulová hypotéza zamítnuta, jelikož je hodnota Sig. menší než 0,1. Uvedený model je tedy jako celek významný na zvolené 10% hladině významnosti.

Statistická významnost jednotlivých proměnných je pak uvedena v tabulce 4.4 ve sloupci Sig. U všech vstupních proměnných je splněn předpoklad hodnoty Sig., to znamená, že jsou menší nebo rovny 0,1. Uvedené regresní koeficienty jsou tedy statisticky významné na 10% hladině významnosti.

Tabulka 4.4: Koeficienty

Model	Nestandardizované koeficienty		Standardizované koeficienty	t	Sig.
	B	Směrodatná odchylka	Beta		
Konstanta	15,706	11,917		1,318	0,198
LN_A	-0,243	0,078	-0,711	-3,113	0,004
LN_K	0,311	0,101	0,698	3,087	0,005
LN_H	3,150	1,014	0,483	3,107	0,004
LN_L	-4,444	2,616	-0,204	-1,699	0,100
LN_ES	3,996	1,327	0,427	3,010	0,005

Zdroj: vlastní zpracování

Odhad ekonometrického modelu lze na základě provedené regrese souhrnně zapsat v následujícím tvaru:

$$\text{LN (HDP)} = 15,706 - 0,243 \cdot \text{LN (A)} + 0,311 \text{ LN} \cdot (\text{K}) + 3,150 \text{ LN} \cdot (\text{H}) - 4,444 \text{ LN} \cdot (\text{L}) + 3,996 \text{ LN} \cdot (\text{ES}) + u \quad (4.4)$$

4.5.4 Ekonometrická verifikace modelu

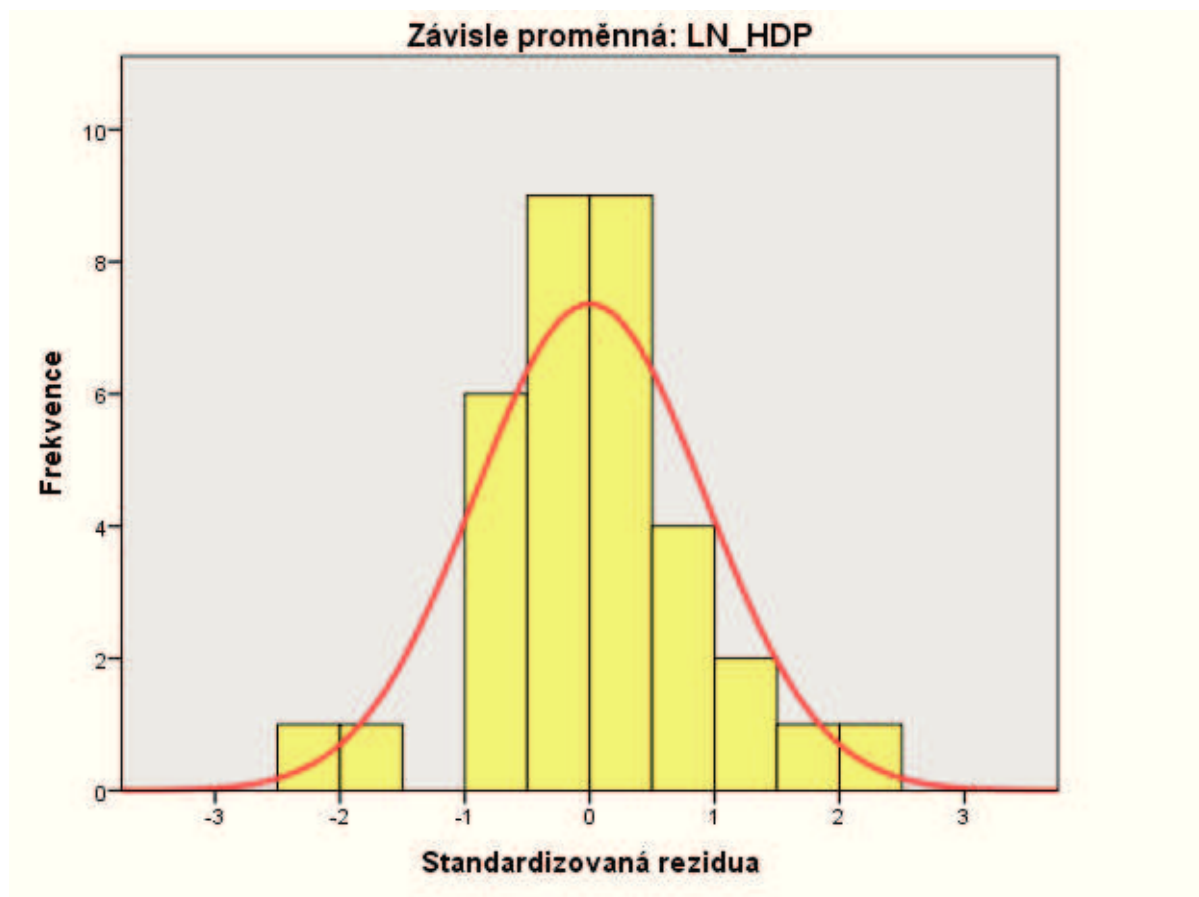
Ekonometrický model se může potýkat s řadou problémů. Prostřednictvím ekonometrické verifikace dochází k ověření podmínek nezbytných pro úspěšnou aplikaci použitých ekonometrických metod, testů a jiných technik. Základem je testování vlastností odhadnuté náhodné složky. Z důvodu použití průřezových dat je nutné ověřit problémy spojené s heteroskedasticitou a multikolinearitou (Hančlová, 2012).

Testování normality reziduí

Jedním z předpokladů vícenásobného regresního modelu je podmínka, že náhodná složka má normální rozdělení se střední hodnotou 0. Pro testování reziduí budou využity grafické nástroje (histogram a P-P graf) a Kolmogorovův-Smirnovův test (neparametrický test normality reziduí).

Histogram proložený Gaussovou křivkou znázorněný v grafu 4.4 představuje rozdělení četností. Gaussova křivka slouží ke zhodnocení normality reziduí. Lze usuzovat, že histogram má přibližně stejný tvar jako tato křivka, což znamená, že normalita reziduí není narušena.

Graf 4.4: Histogram

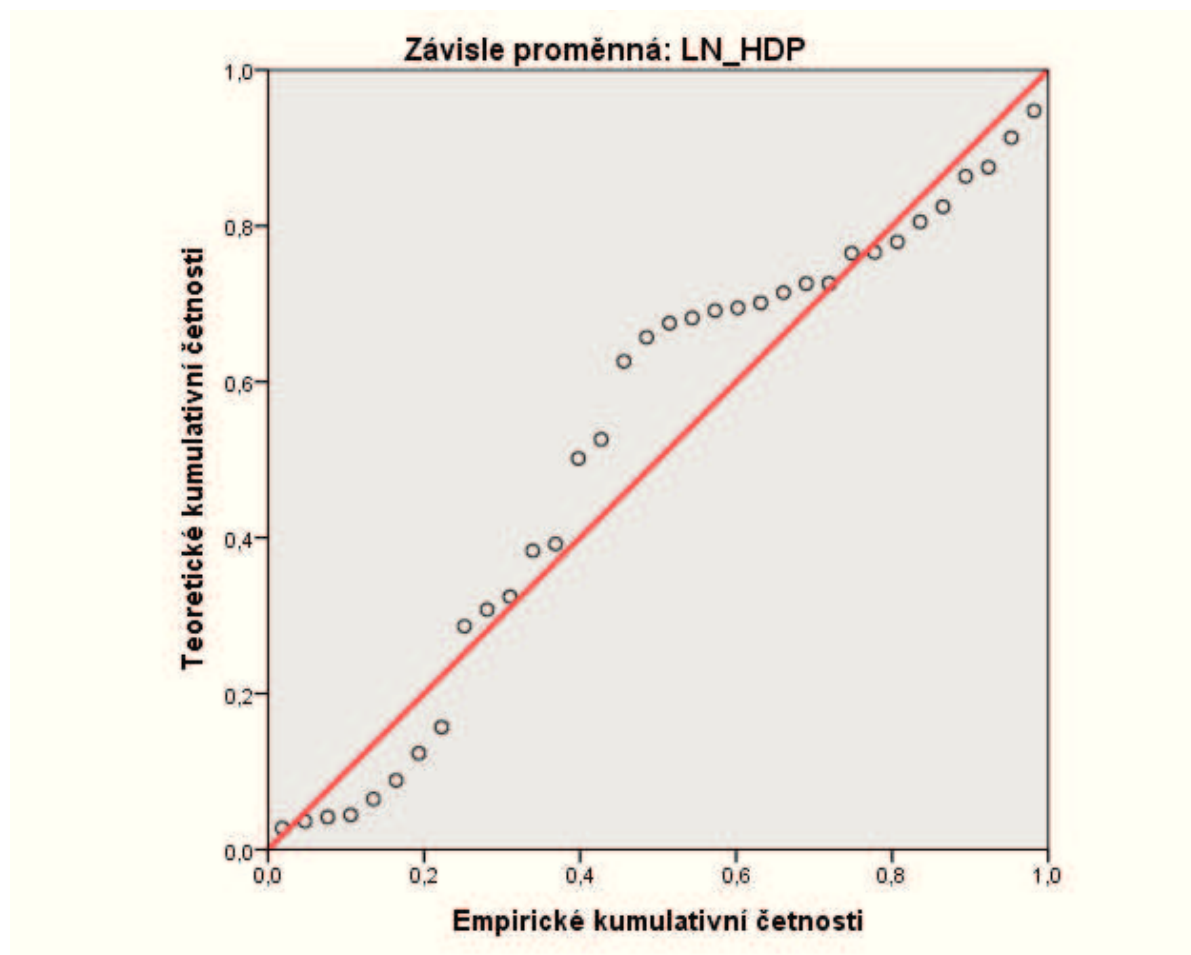

Zdroj: vlastní zpracování

Další možností otestování normality reziduí je za pomoci grafu P-P plot. P-P plot je graf, který srovnává teoretické kumulativní pravděpodobnosti na ose y a empirické kumulativní pravděpodobnosti na ose x pro reziduální složky.

Při normálním rozložení leží body ideálně na křivce 45° a od této křivky se nevychylují (Hančlová, 2012).

Graf 4.5: P-P plot

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu 4.5 lze vyčíst, že rezidua mají přibližně normální rozdělení, jelikož hodnoty se odchyľují jen mírně od přímky.

Posledním testem použitý ke zkoumání normality reziduů je neparametrický Kolmogorův-Smirnovův jednovýběrový test. Hlavním kritériem tohoto testu jsou rozdíly mezi teoretickou a empirickou distribuční funkcí normálního rozdělení.

Tabulka 4.5 na základě dosažené hodnoty Sig. (0,874) dokazuje, že rezidua mají normální rozdělení, jelikož je tato hodnota vyšší než hladina významnosti (0,1). Lze tedy konstatovat, že na hladině významnosti 10 % nejsou statisticky významné rozdíly mezi empirickou a teoretickou distribuční funkcí náhodné složky. S 90% pravděpodobností reziduální složky vykazují normální rozdělení.

Tabulka 4.5: K-S jednovýběrový test

		Standardizovaná rezidua
N		34
Parametry normálního rozdělení	Průměr	0,000
	Směrodatná odchylka	0,921
Nejvýznamnější rozdíly	Absolutní	0,102
	Pozitivní	0,102
	Negativní	-0,094
Sig.		0,874

Zdroj: vlastní zpracování

Heteroskedasticita

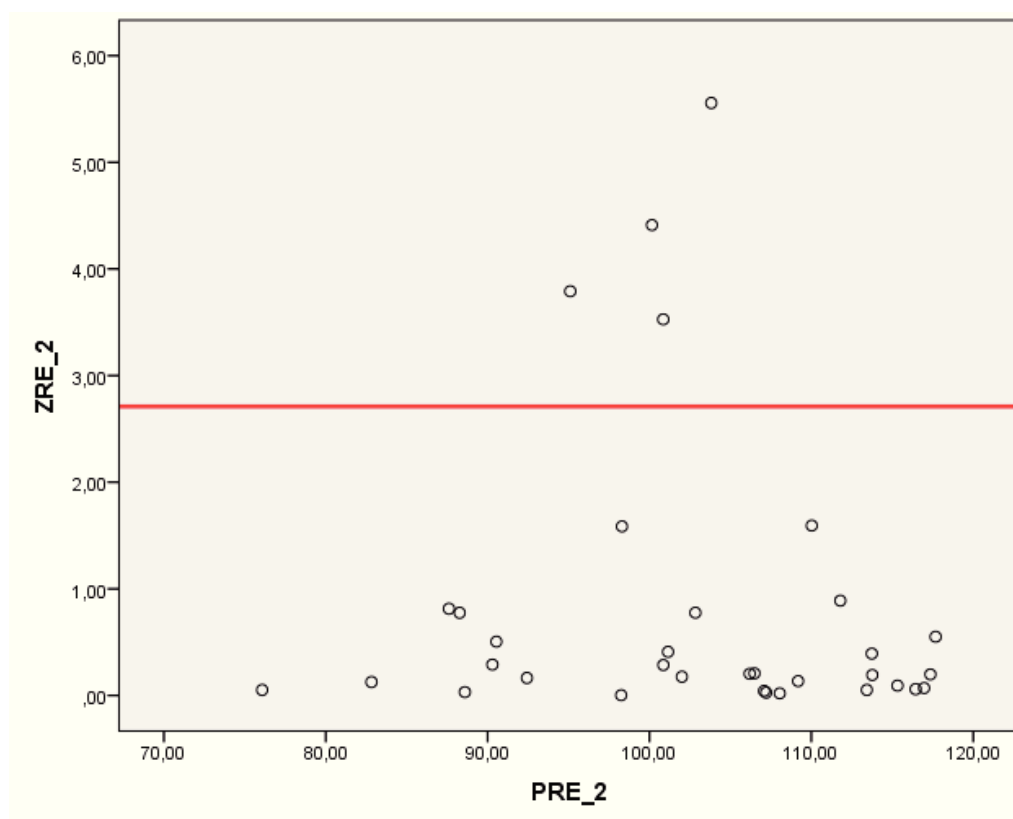
Dalším předpokladem klasického regresního modelu odhadování metodou nejmenších čtverců je předpoklad konstantního a konečného rozptylu náhodné složky.

Výskyt heteroskedasticity v modelu znamená, že rozptyl reziduí není konstantní. Její přítomnost je v modelu nežádoucí, jelikož odhady regresních parametrů získaných metodou nejmenších čtverců ztrácejí optimální vlastnosti. K základním příčinám heteroskedasticity se řadí odlehlá pozorování, výskyt chyby při měření dat, nevhodná transformace dat, aj. Opakem je homoskedasticita, která znamená konstantní a konečný rozptyl reziduí (Hančlová, 2012).

Ke zjištění heteroskedasticity se využívá grafická a matematická metoda. Jsou vytvářeny „scatter“ grafy, kdy na osu y jsou nanášeny standardizovaná rezidua umocněná na druhou (v tomto případě ZRE_2) a na osu x jednotlivé vysvětlující proměnné. V tomto případě je použit souhrnný graf pro model jako celek, kdy na osu x je nanesena predikovaná proměnná (PRE_2). Aby se v modelu nevyskytovala heteroskedasticita, musí daný graf splňovat dvě podmínky. První je skutečnost, že určité procento reziduí musí ležet v konfidenčním intervalu. Druhá podmínka pak představuje náhodně rozmístěná rezidua.

Co se týče grafu 4.6, tak by mělo zhruba 90 % hodnot ležet v intervalu od 0 do 2,71, jelikož je příslušná analýza prováděna na hladině významnosti 10 %.

Graf 4.6: Heteroskedasticita

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 4.6 znázorňuje 4 odlehlé hodnoty, které nespádají do konfidenčního intervalu $<0; 2,71>$. Podmínka náhodného rozmístění reziduí je splněna, avšak předpoklad, že určité procento reziduí musí ležet v daném intervalu, v tomto případě zhruba 90 %, není přesvědčivě splněna. Na základě těchto skutečností je potřeba provést White test, aby byla potvrzena hypotéza o nepřítomnosti heteroskedasticity.

White test

Parametrickým Whiteovým testem (s nulovou hypotézou o statisticky významné homoskedasticitě v modelu) se ověří skutečnost, že se v modelu nevyskytuje heteroskedasticita. Pro potřeby tohoto testu musí dojít k úpravě modelu. Z odhadu výběrového regresního modelu se získá nestandardizovaná reziduální složka a vypočítá se její čtverec. Následně dojde k odhadu regresního modelu závislosti čtverce nestandardizované reziduální složky na původní deterministické části regresního modelu a dále jsou přidány nové vysvětlující proměnné – druhé mocniny původních

vysvětlujících proměnných a součiny jejich dvojic (Hančlová, 2012). Postup výpočtu je zobrazen v následující tabulce.

Tabulka 4.6: White test - výpočet

Stanovení hypotéz	H_0 : Homoskedasticita H_1 : Heteroskedasticita				
Testové kritérium	$n \cdot R^2$				
	Shrnutí modelu				
	Model	R	R^2	R^2_{adj}	Standardní chyba odhadu
	1	0,887	0,787	0,648	0,156
	$n = 34$ $n \cdot R^2 = 34 \cdot 0,787 = 26,758$				
Kritické hodnoty	$\chi^2(df)$: CHIINV (0,1; 21) = 29,615 Pozn. df...počet koeficientů včetně úrovně konstanty (21)				
Závěr	$n \cdot R^2 (26,758) < \chi^2 (df) (29,615) \rightarrow$ Přijímá se hypotéza H_0 . Dle White testu se v modelu vyskytuje homoskedasticita a model lze ponechat takový, jaký je.				

Zdroj: vlastní zpracování

Z výsledků Whiteova testu po přijetí nulové hypotézy vyplývá, že se v modelu s 90% pravděpodobností nevyskytuje heteroskedasticita.

Multikolinearita

Multikolinearita se projevuje vysokým koeficientem korelace mezi vysvětlujícími proměnnými, což znamená, že mezi nimi existuje velmi silná lineární závislost. Nejčastější příčinou její existence je stejná trendová tendence ekonomických časových řad, dále pak nevhodné zavedení zpožděných vysvětlujících proměnných či neadekvátní použití umělých proměnných.

Existuje více způsobů, jak otestovat existenci multikolinearity. Záleží na specifikaci daného regresního modelu. Jestliže jsou v modelu dvě vysvětlující

proměnné, pak se sleduje párová korelace. Pokud se jedná o model s více vysvětlujícími proměnnými, pak testování probíhá pomocí míry korelovanosti.

Jelikož model v této práci obsahuje 5 vysvětlujících proměnných a je tedy zkoumána vícenásobná lineární závislost, je pro diagnostikování multikolinearity využit způsob testování pomocí míry korelovanosti. Zde je sledována míra tolerance a faktor změny variability. Pokud je míra tolerance menší než 0,1, tak se v modelu vyskytuje silná multikolinearita, to znamená, že čím nižší je míra tolerance, tím vyšší je závislost mezi vysvětlujícími proměnnými. Ideálně by tedy míra tolerance měla dosahovat vyšších hodnot než kritická hodnota, což signalizuje nepřítomnost multikolinearity v modelu. Danou skutečnost lze potvrdit pomocí faktoru změn variability (VIF). U tohoto ukazatele platí, že čím vyšší je jeho hodnota, tím větší je problém s multikolinearitou v modelu. Za hraniční hodnotu se považuje hodnota 10, tedy pokud je VIF větší než 10, znamená to silnou multikolinearitu (Hančlová, 2012).

Tabulka 4.7 dokládá skutečnost, že se v daném modelu nevyskytuje problém multikolinearity. Hodnoty míry tolerance jsou vyšší, než jaká je kritická hodnota, tedy vyšší než 0,1 a současně u faktoru změn variability jsou hodnoty nižší než 10. Na základě provedeného testu lze tedy konstatovat, že mezi vysvětlujícími proměnnými existuje minimální závislost.

Tabulka 4.7: Testování multikolinearity

Model	Ukazatele kolinearity	
	Míra tolerance	VIF
Konstanta		
LN_A	0,240	4,158
LN_K	0,246	4,072
LN_H	0,520	1,923
LN_L	0,869	1,151
LN_ES	0,624	1,604

Zdroj: vlastní zpracování

4.5.5 Ekonomická verifikace a interpretace výsledků

Ekonomická verifikace zahrnuje interpretaci odhadnutých regresních parametrů a celého modelu včetně sledování souladu jejich znamének s ekonomickou teorií. Ekonomická verifikace této práce vychází z odhadu modelu, který byl již výše zmíněn. Jedná se o následující model:

$$\begin{aligned} \text{LN (HDP)} = 15,706 - 0,243 \cdot \text{LN (A)} + 0,311 \text{ LN} \cdot (\text{K}) + 3,150 \text{ LN} \cdot (\text{H}) - 4,444 \\ \text{LN} \cdot (\text{L}) + 3,996 \text{ LN} \cdot (\text{ES}) + u \end{aligned} \quad (4.5)$$

Na základě stanovených ekonomických hypotéz, které byly zmíněny v úvodu této kapitoly, se očekává pozitivní vliv u všech regresních parametrů s výjimkou pracovní síly, u které se očekává záporná hodnota.

První hypotéza vypovídala o pozitivním vlivu zvyšující se úrovně technologického pokroku na hospodářský růst. Jak vychází z daného modelu, jestliže dojde ke zvýšení počtu přihlášených patentů o 1 %, bude to mít za následek pokles HDP na obyvatele o 0,243 % za podmínek, že ostatní proměnné zůstanou neměnné. Výsledek ekonometrického modelování není v souladu s danou ekonomickou hypotézou, jelikož nepotvrzuje pozitivní účinek úrovně technologického pokroku na hospodářský růst. Tato skutečnost je způsobená zřejmě nevhodně zvoleným ukazatelem technologického pokroku, který nemusí plně zobrazovat skutečnou technologickou úroveň jednotlivých zemí. Daný ukazatel technologického pokroku může být zastoupen jinými proměnnými, jako je např. podíl výdajů na vědu a výzkum, míra investic do znalostí apod. Vzhledem k dostupnosti relevantních dat za dané časové období byl použit právě ukazatel počet přihlášených patentů a nikoli výše zmíněné proměnné.

Další hypotéza uváděla, že zvyšování zásoby fyzického kapitálu má pozitivní vliv na hospodářský růst. Z modelu vyplývá, že pokud dojde ke zvýšení tvorby hrubého fixního kapitálu o 1 %, vzroste hrubý domácí produkt na obyvatele o 0,311 % za podmínky, že ostatní proměnné zůstanou nezměněny. Tento pozitivní vztah je tedy v souladu se stanovenou ekonomickou hypotézou.

Třetí hypotéza zahrnovala pozitivní vztah lidského kapitálu na ekonomický růst. Pro potřeby tohoto modelu byl vybrán v rámci tohoto ukazatele index vzdělání. Zvýšení indexu o 1 % povede k nárůstu HDP na obyvatele o 3,150 % za podmínky neměnnosti ostatních proměnných, což potvrzuje dříve stanovenou ekonomickou hypotézu.

Zvýšení populace 15-64 o 1 % povede k poklesu hrubého domácího produktu na obyvatele o 4,444 % za podmínek, že ostatní proměnné zůstanou neměnné. Je tedy prokázán negativní vliv růstu pracovní síly na ekonomický růst, a tudíž je daný výsledek v souladu s ekonomickou hypotézou.

Poslední a současně pro tuto práci stěžejní hypotéza byla zaměřena na vliv ekonomické svobody na hospodářský růst. Z výsledků vyplývá, že pokud dojde ke zvýšení úrovně ekonomické svobody o jednotku, pak se zvýší HDP na obyvatele o 3,996 % za předpokladu, že ostatní proměnné zůstanou neměnné. Na základě této skutečnosti je tedy potvrzena ekonomická hypotéza o pozitivním vlivu ekonomické svobody na hospodářský růst.

Na základě výsledků ekonometrického modelování lze konstatovat, že k hospodářskému růstu nejvíce přispívá právě ekonomická svoboda v dané zemi.

4.6 Dílčí shrnutí

V praktické části této práce byl analyzován vliv ekonomické svobody na hospodářský růst. Analýza byla provedena v časovém období 1995-2012 na vzorku zemí OECD.

V rámci deskriptivní analýzy byly zjištěny značné rozdíly mezi jednotlivými členskými zeměmi OECD týkající se hrubého domácího produktu na obyvatele a indexu ekonomické úrovně. Provedený Pearsonův koeficient korelace mezi ekonomickou úrovní a ekonomickou svobodou dosahuje hodnoty 0,676, tedy 67,6 %, jedná se tedy o střední závislost.

Ekonometrický model vychází z upraveného modelu Romera a Lucase. Závislou (vysvětlovanou) proměnnou je zvolen hrubý domácí produkt na obyvatele jako ukazatel životní úrovně obyvatel. Nezávislými (vysvětlujícími) proměnnými pak jsou: počet přihlášených patentů zastupující úroveň technologického pokroku (A); tvorba hrubého fixního kapitálu, jež představuje fyzický kapitál (K); lidský kapitál (H) je v tomto modelu reprezentován indexem vzdělání; počet obyvatel ve věku 15-64 let představující pracovní sílu (L) a poslední důležitou proměnnou je index ekonomické svobody organizace Fraser Institute.

Výsledné hodnoty jsou statisticky a ekonometricky testovány s cílem zjistit, zda jsou hypotézy dané teorií potvrzeny empirickým pozorováním. Při testování normality reziduí, heteroskedasticity a multikolinearity nebyly v modelu zjištěny žádné

problémy. Díky tomu je provedena výsledná ekonomická interpretace modelu, ze které vyplývá, že všechny proměnné až na technologický pokrok odpovídaly předem stanoveným hypotézám. Na základě výsledků ekonometrického modelování lze konstatovat, že k hospodářskému růstu nejvíce přispívá ekonomická svoboda.

5 Závěr

Práce byla věnována problematice ekonomické svobody. Cílem bylo potvrzení platnosti předpokladu o pozitivním vlivu ekonomické svobody na hospodářský růst.

Teoretická část práce byla zaměřena na problematiku ekonomické svobody a hospodářského růstu. Svoboda byla definována jako základní právo každého člověka spravovat svůj majetek. V další části této kapitoly byla pozornost věnována již konkrétně ekonomické svobodě a následně způsobům jejího měření. Za hlavní přístupy k jejímu měření byly zmíněny tři hlavní ukazatelé. Jedná se o index ekonomické svobody naměřený institucí Fraser Institute, organizací Freedom House a institucí Heritage Foundation, přičemž každá ze zmíněných organizací má odlišnou metodiku výpočtu tohoto indexu a také se liší počtem hodnocených zemí. Závěr kapitoly byl zaměřen na ekonomický růst, jehož zdroje byly rozděleny na zdroje lidské, přírodní a kapitálové. Také byl zmíněn způsob jeho měření a byly nastíněny jednotlivé teorie ekonomického růstu od klasického modelu růstu až po novou teorii růstu.

V prostřední kapitole této práce byly popsány aktuální výsledky hodnocení ekonomické svobody v jednotlivých zemích, které zhodnotily organizace Fraser Institute, Freedom House a Heritage Foundation. Následně byly zmíněny vybrané empirické studie zabývající se problematikou ekonomické svobody a jejím vlivu na hospodářský růst. Uvedené práce prokázaly, že nejlepší výchozí cestou k hospodářské prosperitě je právě ekonomická svoboda. Dle zjištěných výsledků ovlivňuje ekonomická svoboda hospodářský růst a má na něj pozitivní vliv. Země vykazující vysokou ekonomickou svobodu dosahují vyššího hrubého domácího produktu na obyvatele, v těchto zemích byla zjištěna také vyšší průměrná délka života, vyšší politické a občanské svobody. Ekonomicky nejsvobodnější státy překonávají ostatní země také v příjmu na obyvatele, zdravotní péči, ochraně životního prostředí a snížení chudoby.

V praktické části této práce byl zkoumán vliv ekonomické svobody na hospodářský růst. Analýza byla provedena v časovém období 1995-2012 na vzorku zemí OECD. Ekonometrický model vycházel z upraveného modelu Romera a Lucase. Závislou (vysvětlovanou) proměnnou byl zvolen hrubý domácí produkt na obyvatele jako ukazatel ekonomické úrovně. Nezávislými (vysvětlujícími) proměnnými byly počet přihlášených patentů zastupující úroveň technologického pokroku (A); tvorba hrubého fixního kapitálu, jež představuje fyzický kapitál (K); lidský kapitál (H) byl

v tomto modelu reprezentován indexem vzdělání, počet obyvatel ve věku 15-64 let zastupující ukazatel pracovní síly (L) a poslední důležitou proměnnou byl index ekonomické svobody organizace Fraser Institute. Díky nezjištěným problémům ekonometrického modelu byla provedena výsledná ekonomická interpretace modelu. Podle zjištěných výsledků všechny proměnné, s výjimkou představitele technologického pokroku, pozitivně ovlivňují ekonomický růst. Negativní vliv technologického pokroku mohl být způsoben z důvodu špatně zvoleného ukazatele. Počet přihlášených patentů nemusí mít zásadní využití v praxi, a tudíž neovlivňují výrazným způsobem hospodářský růst. Tento ukazatel by mohl být nahrazen například podílem výdajů na vědu a výzkum.

Hlavním přínosem této práce je potvrzení hypotézy pozitivního vlivu ekonomické svobody na hospodářský růst. Z výsledků vyplývá, že pokud dojde ke zvýšení úrovně ekonomické svobody o 1 %, pak dojde ke zvýšení ekonomického růstu o 3,996 % za předpokladu neměnnosti ostatních proměnných. Z výše zmíněných proměnných to byla právě ekonomická svoboda, která nejvíce přispívala k hospodářskému růstu.

Tvůrci hospodářské politiky by tedy neměli brát vztah ekonomické svobody a ekonomického růstu na lehkou váhu, jelikož na základě empirických studií bylo dokázáno, že čím vyšší je ekonomická svoboda v dané zemi, tím mají občané tohoto státu lepší podmínky, a to jak pro život, tak pro podnikání. V případě, že jsou na trzích z jakýchkoliv důvodů vytvořeny překážky, pak se tato skutečnost negativně odráží na efektivitě celého tržního systému.

Vlády by se měly zaměřit na jednotlivé oblasti ekonomické svobody. Důležité předpoklady pro úspěšný rozvoj podnikání a obchodu v zemi představují minimální obchodní překážky, vysoká vymahatelnost práva, vzdělání, kvalitní pracovníci a další. V ekonomicky svobodné zemi by neměla existovat žádná omezení týkající se toku investičního kapitálu. Jedinci i firmy by měli mít možnost bez omezení přesunout své zdroje kapitálu, ať už uvnitř daného státu či do zahraničí. Omezení pohybu kapitálu má za následek narušení efektivní alokace zdrojů a snížení produktivity. Větší investiční omezení země snižuje úroveň podnikatelské činnosti. Pokud státní autorita upírá právo hromadit majetek, snižuje se tak stimul k ekonomické aktivitě.

Co se týče finančního a bankovního prostředí, měla by vláda zasahovat pouze minimálně a nesnažit se regulovat příslušné instituce. Jejím hlavním úkolem by tedy mělo být zajištění transparentnosti a poctivosti na finančních trzích. Každá země by

měla mít za cíl nízkou a stabilní míru inflace a současně musí umožňovat svým občanům užívání mezinárodních měn, jelikož při vysokém tempu růstu peněžní zásoby dochází k inflaci, která narušuje hodnotu majetku.

Také nadměrné vládní výdaje jsou obrovským břemenem, jelikož se zvyšuje riziko vytěsnění soukromé spotřeby a investic, což má za následek neefektivnost a nižší produktivitu.

Je tedy potřeba, aby vlády jednotlivých zemí zjednodušily podnikání, vyrovnaly své rozpočty a současně nerozhazovaly veřejné finance. Podmínkou pro dlouhodobý hospodářský růst je účinný, svobodný a průhledný soudní systém bez korupce.

Seznam použité literatury

BARRO, Robert J. a Xavier SALA-I-MARTIN, 2004. *Economic growth*. Cambridge: MIT Press. ISBN 02-620-2553-1.

BERLIN, Isaiah, 1999. *Čtyři eseje o svobodě*. Praha: PROSTOR. ISBN 80-7260-004-4.

CEBULA, Richard a Marcus EKSTROM, 2008. Economic Growth, Economic Freedom, and Governance. *Journal of International Business and Economics*. Vol. 9, No. 3.

CES VŠEM, 2013. *Konkurenční schopnost České republiky 2011-2012*. Praha: Linde. ISBN 978-80-86730-97-4.

FRASER INSTITUTE, 2015. *Economic Freedom* [online]. Fraser Institute [24. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.freetheworld.com>

FRASER INSTITUTE, 2013. *Previous Economic Freedom of the World Annual Reports* [online]. Fraser Institute [24. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.freetheworld.com/efw_previous.html

FREEDOM HOUSE, 2015. *Freedom in the World 2015 Methodology* [online]. Freedom House [cit. 27. 1. 2015]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world-2015/methodology#.VTOeANLtmkp>

FRIEDMAN, Milton, 1993. *Kapitalismus a svoboda*. Praha: Liberální institut. ISBN 80-85787-33-4.

FRIEDRICH, Václav, 2011. *Přednášky z předmětu Statistika A*. Zimní semestr 2011. VŠB - TU Ostrava.

GWARTNEY, James a Robert LAWSON, 2004. *Economic Freedom of the World: 2004 Annual Report* [online]. Fraser Institute [cit. 25. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.freetheworld.com/release_2004.html

GWARTNEY James, Robert LAWSON a Joshua HALL, 2014. *Economic Freedom of the World: 2014 Annual Report*. Fraser Institute. ISBN 978-0-88975-313-6.

HAAN, Jakob a Jan-Egbert STURM, 1999. *On the relationship between economic freedom and economic growth* [online]. IDEAS [cit. 5. 2. 2015]. Dostupné z: <https://ideas.repec.org/p/dgr/rugccs/199903.html>

HANČLOVÁ, Jana, 2012. *Ekonometrické modelování*. Praha: Professional Publishing. ISBN 978-80-7431-088-1.

HANKE, Steve H. a Stephen J. K. WALTERS, 1997. Economic Freedom, Prosperity, and Equality: A Survey. *Cato Journal*. Č. 2, s. 117-146.

HELÍSEK, Mojmír, 2002. *Makroekonomie: základní kurs*. 2. vyd. Slaný: Melandrium. ISBN 80-861-7525-1.

HERITAGE FOUNDATION, 2015a. *About Heritage* [online]. Heritage Foundation [cit. 30. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/about>

HERITAGE FOUNDATION, 2015b. *Property Rights* [online]. Heritage Foundation [cit. 1. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/index/property-rights>

HERITAGE FOUNDATION, 2015c. *Freedom from Corruption* [online]. Heritage Foundation [cit. 1. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/index/freedom-from-corruption>

HERITAGE FOUNDATION, 2015d. *Fiscal Freedom* [online]. Heritage Foundation [cit. 1. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/index/fiscal-freedom>

HERITAGE FOUNDATION, 2015e. *Government Spending* [online]. Heritage Foundation [cit. 1. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/index/government-spending>

HERITAGE FOUNDATION, 2015f. *Business Freedom* [online]. Heritage Foundation [cit. 1. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/index/business-freedom>

HERITAGE FOUNDATION, 2015g. *Labor Freedom* [online]. Heritage Foundation [cit. 1. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/index/labor-freedom>

HERITAGE FOUNDATION, 2015h. *Monetary Freedom* [online]. Heritage Foundation [cit. 1. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/index/monetary-freedom>

HERITAGE FOUNDATION, 2015i. *Trade Freedom* [online]. Heritage Foundation [cit. 1. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/index/trade-freedom>

HERITAGE FOUNDATION, 2015j. *Investment Freedom* [online]. Heritage Foundation [cit. 1. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/index/investment-freedom>

HERITAGE FOUNDATION, 2015k. *Financial Freedom* [online]. Heritage Foundation [cit. 1. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/index/financial-freedom>

HEYWOOD, Andrew, 2008. *Politické ideologie*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-137-3.

HOLMAN, Robert, 2002. *Ekonomie*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-717-9681-6.

HUŠEK, Roman, 2007. *Ekonometrická analýza*. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1300-3.

CHHENG, Kimlong, 2005. *How Do Economic Freedom and Investment Affect Economic Growth?* [online]. IDEAS [cit. 10. 2. 2015]. Dostupné z: <https://ideas.repec.org/p/wpa/wuwpma/0509021.html>

JUREČKA, Václav a kol., 2010. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN 978-80-247-3258-9.

KLIKOVÁ, Christiana, Igor KOTLÁN a kol., 2012. *Hospodářská politika*. 3. vyd. Ostrava: SOKRATES. ISBN 978-80-86572-76-5.

KOTLÁN, Igor, 2001. *Aplikovaná hospodářská politika*. Ostrava: Sokrates. ISBN 80-865-7201-3.

MILLER, Terry a Anthony B. KIM. 2015 *Index of Economic Freedom* [online]. Heritage Foundation [cit. 28. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.heritage.org/index/download>

PUDDINGTON, Arch, 2015. *Freedom in the World 2015* [online]. Freedom House [cit. 28. 1. 2015]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world-2015/discarding-democracy-return-iron-fist#.VTOfhTtmko>

- SVĚTOVÁ BANKA, 2015a. *Gdp per capita* [online]. The World Bank [cit. 10. 4. 2015]. Dostupné z: http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD?hc_location=ufi
- SVĚTOVÁ BANKA, 2015b. *Gross capital formation* [online]. The World Bank [cit. 10. 4. 2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NE.GDI.TOTL.KD>
- SVĚTOVÁ BANKA, 2015c. *Population ages 15-64* [online]. The World Bank [cit. 8. 4. 2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.1564.TO.ZS>
- UNDP, 2013. *Education index* [online]. United Nations Development Programme [cit. 31. 3. 2015]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/content/education-index>
- URYČ-GAZDA, Michal, 2001. Měření ekonomické svobody. *Liberální institut*. S. 1-48.
- VARADZIN, František, 2004. *Ekonomický rozvoj a růst*. Praha: Professional Publishing. ISBN 80-864-1961-4.
- VERNER, Tomáš a Christiana KLIKOVÁ, 2009. Ekonomická svoboda a její vliv na vybrané charakteristiky zemí. *Acta academica karviniensia*. Č. 2, s. 436-447. ISSN 1212-415X.
- WIPO, 2015. *Patent*. [online]. World Intellectual Property Organization [cit. 7. 4. 2015]. Dostupné z: <http://ipstats.wipo.int/ipstatv2/IpsStatsResultvalue>
- ŽÍDEK, Libor, 2006. *Transformace české ekonomiky: 1989-2004*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-922-X.

Seznam zkratk

CPI	Corruption Perceptions Index = Index vnímání korupce
HDP	Hrubý domácí produkt
HNP	Hrubý národní produkt
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development = Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
THFK	Tvorba hrubého fixního kapitálu
UNDP	United Nations Development Programme = Rozvojový program OSN
USD	United States dollar = americký dolar
VIF	Faktor změn variability
WIPO	World Intellectual Property Organization = Světová organizace duševního vlastnictví

Seznam tabulek

Tabulka 3.1: Výsledky Fraser Institute	30
Tabulka 3.2: Výsledky Heritage Foundation	34
Tabulka 4.1: Pearsonův korelační koeficient.....	45
Tabulka 4.2: Shrnutí modelu	48
Tabulka 4.3: ANOVA.....	48
Tabulka 4.4: Koeficienty	49
Tabulka 4.5: K-S jednovýběrový test	52
Tabulka 4.6: White test - výpočet.....	54
Tabulka 4.7: Testování multikolinearity.....	55

Seznam grafů

Graf 4.1: HDP na obyvatele v zemích OECD (v USD).....	43
Graf 4.2: Index ekonomické svobody v zemích OECD	43
Graf 4.3: Vzájemná závislost ekonomické svobody a ekonomické úrovně	44
Graf 4.4: Histogram	50
Graf 4.5: P-P plot.....	51
Graf 4.6: Heteroskedasticita	53

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 - školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 24. 4. 2015

Petra Baránková

Bc. Petra Baránková

Seznam příloh

Příloha 1: Vstupní soubor dat zemí OCED (průměr za časové období 1995-2012)

Příloha 1: Vstupní soubor dat zemí OCED (průměr za časové období 1995-2012)

Země	HDP/obyv. (v USD)	Počet přihlášených patentů	THFK (v USD)	Index vzdělání	Populace 15-64 let (v %)	Index ekonomické svobody FI
Austrálie	32 586,53	22 177,00	178 337 454 944	0,910	67,124	8,056
Belgie	35 421,66	809,94	86 186 102 261	0,805	65,745	7,504
Česká republika	12 548,82	2 671,22	37 916 730 455	0,837	70,043	6,880
Dánsko	46 594,82	1 765,78	53 650 557 347	0,850	66,243	7,856
Estonsko	8 891,85	290,17	3 671 286 285	0,836	67,018	7,580
Finsko	36 363,65	2 352,17	44 208 644 944	0,803	66,630	7,836
Francie	33 705,47	16 781,67	456 741 149 186	0,791	64,972	7,339
Chile	7 363,40	2 670,89	27 993 417 778	0,710	66,387	7,817
Irsko	44 368,12	927,44	44 777 329 717	0,862	67,076	8,004
Island	52 060,32	330,06	3 225 229 497	0,824	65,793	7,711
Itálie	30 816,04	9 355,06	360 199 855 632	0,757	66,743	7,140
Izrael	20 592,08	6 203,61	30 963 692 401	0,837	61,976	6,916
Japonsko	34 994,00	392 949,44	1 025 932 429 734	0,789	66,619	7,706
Jižní Korea	17 649,68	131 143,44	258 466 729 639	0,837	71,879	7,316
Kanada	34 133,28	36 438,83	232 359 748 979	0,844	68,720	8,182
Lucembursko	74 281,03	98,56	7 115 456 358	0,740	67,438	7,821
Maďarsko	9 955,91	2 369,72	24 250 213 432	0,786	68,356	7,053
Mexiko	7 678,53	12 895,39	182 566 845 706	0,599	62,038	6,705
Německo	34 745,83	58 498,00	579 573 084 559	0,853	67,080	7,661
Nizozemí	40 395,22	2 809,94	140 053 791 951	0,856	67,597	7,800
Norsko	62 247,11	5 207,39	61 011 926 012	0,894	65,367	7,556
Nový Zéland	25 909,77	6 921,83	22 578 939 601	0,906	66,013	8,486
Polsko	7 842,19	5 116,83	64 236 155 295	0,797	69,397	6,634
Portugalsko	18 212,08	294,06	44 367 266 218	0,684	67,244	7,408
Rakousko	37 211,24	2 427,61	73 516 081 196	0,762	67,485	7,653
Řecko	20 276,11	487,22	49 268 637 538	0,763	67,290	7,063
Slovensko	11 326,09	1 051,44	16 797 769 459	0,783	70,286	6,964
Slovinsko	16 925,75	404,41	9 059 825 499	0,836	69,822	6,648
Spojené království	37 228,35	27 495,33	409 174 962 611	0,852	65,525	8,214
Španělsko	24 856,37	3 243,83	286 591 551 240	0,756	68,297	7,478
Švédsko	40 505,57	3 704,33	82 377 150 944	0,828	64,716	7,520
Švýcarsko	54 009,68	2 457,83	95 934 926 615	0,820	67,697	8,364
Turecko	6 771,96	2 308,22	86 425 657 449	0,562	64,358	6,370
USA	41 735,91	363 412,44	2 640 890 105 431	0,876	66,619	8,258

Zdroj: Světová banka, 2015a,b, c; WIPO, 2015; UNDP, 2013; Fraser Institute, 2013, vlastní zpracování